

Osnovna šola Markovci

Nekoč, pred davnimi Markovci

slovenski jezik ali književnost

raziskovalna naloga

Avtorji: Maj Bezjak

Jaka Glažar

Maša Žnidarič

Mentor: Marjetka Vidovič, prof. slovenščine

Markovci, 2020

Zahvala

Zahvaljujemo se vsem občanom Markovcev, ki so nam pomagali pri zbiranju pravljic, še posebej pa hvala Kristini L., Matildi M., Konradu J., Mariji H. in Mileni B. za pripovedovanje. Zahvaljujemo se tudi mentorici Marjetki Vidovič za strokovno pomoč, spodbudo in pravopisni pregled raziskovalne naloge.

KAZALO

POVZETEK	5
1 UVOD	6
1.1 Raziskovalno vprašanje	6
1.2 Namen.....	6
1.3 Cilji.....	6
2 TEORETIČNI DEL: O PRAVLJICAH.....	7
2.1 Zgodovina zbiranja in preučevanja pravljic	7
2.2 Opredelitev pravljic.....	7
2.3 Snov, motivi in teme	8
2.4 Vrste pravljic	9
2.5 Slog in jezik.....	9
3 METODOLOGIJA.....	11
4 OBRAVNAVA PRAVLJIC.....	12
4.1 Bolni zdravega nosi	12
4.2 Zakaj ima zajec kratki rep	15
4.3 Heidi	18
4.4 Janko in Metka.....	20
4.5 Martin Krpan.....	23
4.6 O treh sinih	27
4.7 Pepelka.....	29
4.8 Pravljica o Dravi	33
4.9 Sneguljčica	35
5 RAZPRAVA.....	39
6 ZAKLJUČEK.....	40
7 VIRI IN LITERATURA.....	41
8 PRILOGE.....	42
8.1 Anketni vprašalnik	42

KAZALO TABEL

Tabela 1: Razpredelnica, ki primerjalno prikazuje značilnosti pravljic in njej podobnih zvrsti.	10
Tabela 2: Vsebinska obravnava <i>Bolni zdravega nosi</i>	13
Tabela 3: Primerjava likov v <i>Bolni zdravega nosi</i>	14
Tabela 4: Vsebinska obravnava <i>Zakaj ima zajec kratki rep</i>	16
Tabela 5: Primerjava likov v <i>Zakaj ima zajec kratki rep</i>	16
Tabela 6: Vsebinska obravnava <i>Heidi</i>	18
Tabela 7: Primerjava likov v <i>Heidi</i>	19
Tabela 8: Vsebinska obravnava pravljice <i>Janko in Metka</i>	21
Tabela 9: Primerjava likov v pravljici <i>Janko in Metka</i>	21
Tabela 10: Vsebinska obravnava pripovedke <i>Martin Krpan</i>	24
Tabela 11: Primerjava likov v <i>Martinu Krpanu</i>	25
Tabela 12: Vsebinska obravnava <i>O treh sinih</i>	27
Tabela 13: Primerjava likov v <i>O treh sinih</i>	28
Tabela 14: Vsebinska obravnava pravljice <i>Pepelka</i>	30
Tabela 15: Primerjava likov v pravljici <i>Pepelka</i>	31
Tabela 16: Vsebinska obravnava <i>Pravljice o Dravi</i>	33
Tabela 17: Primerjava likov v <i>Pravljici o Dravi</i>	34
Tabela 18: Vsebinska obravnava pravljice <i>Sneguljčica</i>	36
Tabela 19: Primerjava likov v pravljici <i>Sneguljčica</i>	37

POVZETEK

V raziskovalni nalogi smo zbrali in preučili izbrane pravljice iz izročila podravske občine Markovci. V teoretičnem delu smo predstavili ključna spoznanja iz teorije pravljic, od tega, kako jih opredelimo, do tega, na katere vrste jih delimo. V empiričnem delu smo zbrali starejše prebivalce Markovcev in jih posneli, kako pripovedujejo pravljice, ki jih dobro poznajo. Pripovedi smo zapisali, s pomočjo teoretičnih spoznanj literarno analizirali in jih primerjali z njihovimi morebitnimi klasičnimi različicami. Ugotovili smo, da se pravljice v postopku ljudskega pripovedovanja spremenijo na vsebinski ravni, saj pride do izpuščanj ali preoblikovanj ključnih motivov. Prav tako dobijo samosvojo obliko, ko pripovedovalci uporabljajo raznorazna retorična in pesniška sredstva, da podajo učinkovito pripoved. V zaključku smo povzeli svoja opažanja in nakazali nadaljnje raziskovalne smernice na tem področju.

Ključne besede: pravljice, basni, pripovedke, otroška književnost

ABSTRACT

In this research paper we collected and studied selected fairy tales from the heritage of the Municipality of Markovci in the Podravje region. In the theoretical part, we presented key findings from the theory of fairy tales, starting with how to define fairy tales to how to classify them. In the empirical part, we gathered participants, older residents of Markovci, and recorded them in the process of the storytelling of the fairy tales they knew well. We transcribed the recordings, and, using our theoretical knowledge, performed literary analysis and comparison with potential classic variant of the fairy tales. We found that in the process of oral storytelling, fairy tales change on the level of content as we noticed omissions or changes in key motifs. They also change uniquely in regards to form as storytellers use a variety of rhetoric and poetic devices to enhance their performance. In the conclusion, we summarised our findings and pointed to avenues for future research.

Keywords: fairy tales, fables, tales, children's literature

1 UVOD

Pravljice najdemo v vseh kulturah in na vseh koncih sveta. Iz njih ne izvemo veliko samo o krajih, od koder prihajajo, o njihovih prebivalcih, običajih, prepričanjih, upih in strahovih, marveč tudi o naravi človeka in njegovi starodavni, nepotešljivi radovednosti po dobri pripovedi. Mnoge pravljice so različice ene in iste zgodbe, številne imajo skupni izvir, spet druge pa so v določenih krajih posebnosti.

Vse to jih dela zanimive za raziskovalce najrazličnejših kovov. Antropolog se lahko iz njih uči o ljudskih običajih, sociolog o delovanju družb, psiholog o duševnosti in jezikoslovec o narečju. Literarnega zgodovinarja pa zanimajo pravljice same, kot edinstveni izdelki človeške domišljije s samosvojimi značilnostmi in zakoni, ki so se pojavili v začetkih naše vrste in se razvili skozi čas. Prav zato smo sklenili, da jih bomo pomagali ohraniti in razumeti.

1.1 Raziskovalno vprašanje

V raziskovalni nalogi smo želeli spoznati pravljice iz izročila podravske občine Markovci, kjer obiskujemo osnovno šolo. Naše raziskovalno vprašanje je bilo, katere pravljice so se pripovedovale med starejšimi prebivalci Markovcev in kakšne so njihove vsebinske ter oblikovne značilnosti v primerjavi z morebitnimi klasičnimi različicami.

1.2 Namen

Naš namen je bil, da pomagamo ohraniti vsaj del tega krajevnega pravljичnega izročila, hkrati pa prispevamo k poglobljenemu razumevanju tukajšnjih pravljic oziroma pravljic nasploh.

1.3 Cilji

Delo smo si razdelili na tri dele, vsak s svojimi cilji:

1. Najprej smo želeli v teoretičnem delu raziskovalne naloge s pomočjo obstoječih virov in lastnih razmislekov spoznati, kaj pravljice sploh so, na kakšne podvrste jih lahko razdelimo in kako lahko obravnavamo njihovo vsebino in obliko.
2. V empiričnem delu smo se odločili med Markovčani zbrati seznam najzanimivejših poznanih pravljic, njihove pripovedi teh pravljic posneti in zapisati.
3. Zbrane pravljice smo si nazadnje zadali opisati s pomočjo pridobljenega teoretičnega znanja in jih primerjati z izvirniki, kjer je to bilo mogoče. V zaključku bi potem strnili svoja opažanja in ugotovitve ter nakazali možne raziskovalne smeri za prihodnost.

2 TEORETIČNI DEL: O PRAVLJICAH

Märchen. Fairy tales. Les contes merveilleux. Pravljice, ki se skrivajo za vsemi temi izrazi, med ljudmi igrajo različne vloge. Lahko so namenjene vzgoji mladine, domoljubnemu negovanju ljudskega izročila, ali pač – zabavi tako mladih kot starih (Unuk, 2002, str. 5–7; Goljevšček, 1991, str. 172, str. 11). Pomen, ki jim ga pripisujemo, je lahko po eni strani čisto praktičen in posveten, denimo, da uspavamo otroka, ali pa religiozen, kot priča Friedrich Schiller v spodnjem navedku:

“Pravljice, ki so mi jih pripovedovali v otroštvu, imajo globlji pomen kakor resnice, katerih me je naučilo življenje.” (Unuk, 2002, str. 5)

2.1 Zgodovina zbiranja in preučevanja pravljic

Za ljudske pravljice so se učenjaki začeli zanimati v času romantike v devetnajstem stoletju (Čretnik, 2010, str. 26; Goljevšček, 1991, str. 13; Haramija, 2015, str. 180). Zapisovali so jih sicer že prej, npr. Charles Perrault (*Pepelka*) v času razsvetljenstva, v dobi bratov Grimm v devetnajstem stoletju pa so začele dobivati svojo klasično podobo in vlogo. Njune zbirke so bile najprej namenjene odraslim, z razvojem meščanske družbe pa vse bolj otrokom, predvsem zaradi njihovega domnevnega vzgojnega naboja. Zapisovalci pravljic so zato izvirne pripovedi velikokrat preoblikovali v skladu s trenutnimi družbenimi vrednotami, s čimer so tudi izgubile nekaj svojega zgodovinskega značaja in se približale umetnim.

Tudi pri nas jih je nekaj zapisal že Valvasor v *Slavi vojvodine Kranjske*, sočasno z nemškimi romantiki pa se je zbiranje razbohotilo s Stankom Vrazom, Emilom Korytkom, Janezom Trdino in drugimi (Unuk, 2002, str. 9–8). Primeri starejših zbirk so *Slovenski narod, Pravljice in pripovedke* B. Kreka in *Bajke in pripovedke slovenskega ljudstva* Jakoba Kelemina.

Med sodobnejše teoretične razprave o pravljicah štejemo *Morfologijo pravljice* (2005) Vladimirja Proppa, ki pravljice raziskuje s strukturalističnim pristopom, *Rabe čudežnega* (2014) Bruna Bettelheima, ki se ukvarja s pojmom čudežnega, pri nas pa *Pravljice, kaj ste?* (1991) Alenke Goljevšček, ki pravljice povezuje z mitološkimi izvori arhaičnega človeka, in *Skriti pomeni pravljic: od svilne do jantarne poti* (2014) Milene Mileve Blažič, ki se analize posameznih pravljic loteva s posebnimi metodami.

2.2 Opredelitev pravljic

Zbiratelji in preučevalci pravljic morajo vedeti, po čem pravljico sploh prepoznati in jo razločiti od podobnih vrst. S tem izzivom smo se soočali tudi sami, ko smo skušali razvrstiti zbrane pripovedi iz Markovcev. Po Kosu so merila, kako prepoznamo neko vrsto, naslednja: vsebina (kakšni motivi in teme jih sestavljajo ...), notranja oblika zgodbe (na kakšen način se zgodba odvija ...) in zunanja oblika (ali je v verzih, uporablja določena retorična sredstva ...) (Kos, 2001, str. 153).

Velikokrat je ta merila težko uporabiti. S pravljicami mešamo druge vrste ljudskega slovstva, od basni, pripovedke, burke pa do bajke, ki so si v marsičem podobne. Pripovedke so v glavnem stvarne in prikazujejo svet takšen, kot je, brez nadnaravnih prvin. V njih sta kraj in čas jasneje določena, liki pa so sorazmerno dobro opisani in poimenovani. Po drugi strani zgodbe niso jasno zaključene, saj gre velikokrat zgolj za nizanje dogodkov brez posebnega dramatičnega loka (Goljevšček, 1991, str. 39–43; Kos idr., 1977). Burke sicer lahko vključujejo nadnaravne sestavine, vendar se iz njih bolj kot ne norčujejo, zastavljene so namreč komično in norčavo. Bajke so pravljicam zelo blizu, vendar je v njih več ostankov starih verstev in bogov, liki so imenovani in individualizirani. V basnih so čudežni

elementi v glavnem omejeni na posebjene živali, liki pa so bolj izoblikovani, da služijo vzgojnemu namenu (Kos idr., 1977), vendar bi lahko rekli tudi, da so enake živalskim pravljicam.

Pravljice, pri čemer mislimo predvsem ljudske, so za razliko od pripovedk čudežne in svet prikazujejo z mnogimi nadnaravnimi prvinami, od govorečih živali, pravljичnih bitij pa do čarodejev. Za razliko od burke pa so dokaj resne (Goljevšček, 1991, str. 43–44). Čudežno, nadnaravno, onostransko in demonsko je v pravljicah razumljeno nekako samoumevno, kot da ni nič posebnega, pač navaden del sveta, s katerim je pomešano. Strokovnjak Max Lüthi temu pravi enodimenzionalnost, saj ne obstajata dve dimenziji, tostranstvo in onostranstvo, naravno in nadnaravno, marveč le ena (Haramija, 2015, str. 198).

Liki so neizraziti, tipizirani na preproste značajske značilnosti, npr. dobra vila, zlobna kraljica, celo imen pogosto nimajo (Goljevšček, 1991, str. 43–44; Čretnik, 2010, str. 30). Podobno so neopredeljeni kraji dogajanja in ohlapen čas. Tipizirani so tudi začetki ("nekoč pred davnimi časi") in konci (navadno srečni) (Haramija, 2015, str. 180–181). Ponavljajo se ena in ista simbolična, tako imenovana pravljična števila, preobrazbe bitij in reči, prepovedi, zapovedi in prerokbe.

Pravljični dogodki so včasih ohlapno motivirani, kot "šifrirano sporočilo, za katerega smo izgubili ključ" (Goljevšček, 1991, str. 56). Težko določimo, zakaj se je kaj zgodilo, npr. zakaj se mora volk našemiti v babico, preden pohrusta Rdečo kapico. Nadaljnja značilnost pravljic je, da pogosto vključujejo boj med dobrim in zlim ter prikazujejo kreposti, h katerim naj bi stremeli (Unuk, 2002; Haramija, 2015; Čretnik, 2010, str. 25). Pogosto so bile zato rabljene v vzgojne namene, vendar Goljevščekova opozarja, da so mestoma moralno vprašljive in vse prej kot zgledne, in da je morda nanje bolje gledati zgolj kot na vir zabave (Goljevšček, 1991, str. 50, str. 176).

Vse te značilnosti se ujemajo z opredelitvijo Janka Kosa v *Literarni teoriji*:

"Pravljica je kratka zgodba [...] v verzih ali prozi. Njena posebnost v primerjavi s pripovedko je neverjetnost, čudežnost, nestvarnost likov in dogodkov, vendar pomešanih s stvarnostjo, ki je verjetna, to pa tako, da oboje ni lokalizirano v konkreten zgodovinski čas in prostor. [...] junaki pravljic so splošni, ne pa individualno določeni [...]" (Kos, 2001, str. 168)

2.3 Snov, motivi in teme

Zdaj ko vemo, kako pravljico sploh prepoznati, moramo ugotoviti še, kakšne vrste sestavin lahko iz njih izluščimo, tj. snov, motive, teme in simbole. Po Kosu (2001) je *snov* zunajliterarno gradivo, iz katerega ustvarjalec literarne umetnine črpa svoje motive, teme in ideje, npr. kmečko delo na polju, ki ustvarjalca navdihne, da o tem napiše delo (str. 69–70). Pri *Janku in Metki* bi to lahko bila revščina, s katero so se soočale takratne družine. Toda snov je zlasti pri ljudskih pravljicah težko določiti, saj ne poznamo njihovega izvora. Posledično je v obravnavanih pravljicah nismo posebej izpostavljali.

Motivi so konkretnejši, snovni sestavni deli književnega dela, npr. ljubimec pride pod okno svoje drage, spor dveh bratov (Kos, 2001, str. 80). V *Janku in Metki* bi motiv bil, denimo, starši otroke pustijo v gozdu, ali Janko odlaga kamenčke za sledi. V širšem smislu je lahko motiv vsaka vsebinska enota, ki poganja dogajanje v pravljici. Teme so še širše in abstraktnejše, na ravni pojmov in idej, npr. ljubezen do dekleta, do domovine (str. 84) ali v *Janku in Metki* otrokomor, ljubezen otrok do staršev. Simboli so razni predmeti, osebe ali dogodki, ki nosijo kak poseben pomen, ki je širši od definicije predmeta samega, npr. labod, ki predstavlja pesnika (str. 84). Pričakujemo, da bomo v obravnavanih pravljicah imeli opraviti predvsem z motivi, saj so teme in simboli v pravljicah težko določljivi.

2.4 Vrste pravljic

Znotraj pravljic lahko naredimo nekaj dodatnih razdelitev. Pravljice lahko delimo glede na to, kolikšno vlogo igra v njih čudežnost. V čudežnih pravljicah je večji poudarek na čudežnih in nadnaravnih elementih, v realističnih pa so ti bolj postranskega pomena (Goljevšček, 1991, str. 45). Vsevolod Fjodorovič Miller je k tej delitvi dodal še živalske (Vajda, 2016, str. 7). Po Kosu (2001) jih lahko delimo glede na motive in teme, npr. na resnobne, tragične, komične, simbolične ali živalske (str. 168).

Za nas najpomembnejša je razdelitev na *ljudsko* in *umetno* pravljico. Za ljudsko pravljico, ki nas prvenstveno zanima in jo lahko imenujejo tudi folklorna ali narodna, je pomembno predvsem, da nima znanega avtorja, ali z učeno besedo, da je ta anonimen (Haramija, 2015, str. 179; Goljevšček, 1991; Čretnik, 2010). V osnovi gre za ustno slovstvo, saj nastale tako, da so si jih pripovedovali prebivalci nekega rodu med seboj iz roda v rod (prim. Haramija, 2015, str. 179; Unuk, 2002, str. 8; Vajda, 2016, str. 6–7; Čretnik, 2010, str. 24, str. 37). Pri tem se je pravljica nenehno spreminjala glede na pripovedovalca in poslušalce, dokler je ni nekdo zapisal, navadno kakšna znana oseba, kot je Charles Perrault, in jo s tem vsaj delno ustalil. Če pride do večjih sprememb v pravljici v skladu s prepričanji zapisovalca, rečemo temu postopku "literarizacija" pravljice.

Umetna pravljica je nastala po zgledu ljudske, vendar ima znanega avtorja (Kos idr., 1977). Pisati so jih začeli v času rokokoja, v romantiki in simbolizmu. Med pomembnejše pisce štejemo H. C. Andersena, Puškina, Trdino, Levstika in druge.

2.5 Slog in jezik

Ker je pripovedovanje del oblikovanja pravljic, se bomo posvetili tudi slogu. Ta vidik je v obravnavani strokovni literaturi prejel malo pozornosti. Večina opisov ohlapno in malo romantično govori o vrednostih pripovedovanja za razvoj otroške domišljije in duševnosti (prim. Uršič, 2013; Divjak, 2002). Janko Kos naj bi menil, da je slog pravljic "nedognan, nesorazmeren, oblikovno površen in fragmentaren", kompozicija, da je nedodelana in nepopolna, "izgublja se v nevažnih podrobnostih" (Goljevšček, 1991, str. 41).

Drugi pisci se s tem ne strinjajo. Pripovedovalec uporablja različna slogovna in jezikovna sredstva, da pridobi in obdrži pozornost poslušalcev (gl. Divjak, 2002). Pripoved oblikuje v skladu s svojim bolj ali manj razvitim estetskim občutkom in v ta namen posega po raznih govorniških sredstvih. To so recimo primere, prispodobe, metonimije ali zamenjave, posebitve, včasih tudi rime, aliteracije, ponavljanje začetnih zvez, hiperbole ali pretiravanja, elipse ali izpustitve, retorična vprašanja in mnoge druge.

Vsa ta sredstva služijo učinkovitemu pripovedovanju. Nedvomno pa obstajajo tudi razlike tako v načinu kot kakovosti pripovedovalcev (Čretnik, 2010, str. 46). Beremo lahko razne nasvete za pripovedovanje, od tega da je treba pravljico predelati skozi lastno izkušnjo, jo posredovati čim bolj naravno, empatično, z oponašanji glasov itn. (Čretnik, 2010, str. 46).

Pravljice se v naravnem okolju pripoveduje v domači, narečni govornici pripovedovalca (Čretnik, 2010, str. 47). Značilnosti markovskega narečja je opisala Zinka Zorko (2009), zato ga na tem mestu ne bomo opisovali. Jenče piše, da je danes večina pravljic zapisana v knjižnem jeziku, zato se ta narečni značaj začenja izgubljati (Čretnik, 2010, str. 47).

Tabela 1: Razpredelnica, ki primerjalno prikazuje značilnosti pravljic in njej podobnih zvrsti. Ob ključnih značilnostih za posamezno zvrst smo postavili klicaj, ob neznankah pa vprašaj.

	Ljudska pravljica	Basen	Pripovedka	Bajka ali mit
<i>čudežne in nadnaravne prvine</i>	✓ (!)	× (samo govoreče živali)	× (včasih)	✓
<i>tipični konci in začetki</i>	✓	✓	?	×
<i>jasna dramatska struktura</i>	✓	?	✓	×
<i>vzgojnost</i>	× (gl. poglavje o dobrem in zlem)	✓ (!)	?	×
<i>tipizirani liki</i>	✓	×	×	×
<i>določen kraj in čas</i>	×	×	✓ (!)	?
<i>imenovani liki</i>	× (razen naslovnih)	×	✓	✓
<i>religiozne prvine</i>	×	×	×	✓ (!)
<i>poosebitev živali</i>	✓	✓ (!)	✓	✓
<i>znan avtor</i>	× (!)	včasih	včasih	včasih
<i>primer</i>	Janko in Metka	Ezopove pravljice	Pripovedka o kralju Matjažu	Homer, Odiseja

3 METODOLOGIJA

Empiričnega dela raziskovalne naloge smo se lotili v naslednjih korakih:

1. *Zbiranje udeležencev*: Med sorodniki in znanci v Markovcih smo zbrali skupino dvanajstih kandidatov, izmed katerih smo zaradi obsega in praktičnih pomislov izbrali šest udeležencev. Dali smo jim kratek vprašalnik, s katerim smo pridobili podatke o njihovih krajih rojstva, prebivališča in krajih izobraževanja, da bi s tem zagotovili, da so verodostojni predstavniki markovskega izročila. Prav tako smo jih vprašali, katere pravljice najbolj poznajo.
2. *Izbiranje pravljič*: S seznama pravljič, ki so jih naši udeleženci poznali, smo jih izbrali devet po ključu zanimivosti in raznolikosti, torej takšne, ki bi nam največ povedale.
3. *Snemanje pravljič*: S pripovedovalci smo se ob različnih časih individualno dobili na domovih in nato s telefonskimi snemalniki posneli njihovo pripovedovanje pravljič.
4. *Zapisovanje pravljič*: Posnetke pripovedi smo nato zapisali, pri čemer smo se skušali čim bolj približati govoru pripovedovalca. Tega nismo storili s fonetično pisavo, ker bralcem ne bi bila razumljiva.
5. *Iskanje klasičnih različic pravljič*: V zbirkah smo skušali poiskati klasične različice pravljič, ki so jih ustalili znani zapisovalci, kot sta brata Grimm, ali pa so splošno razširjene. Te različice smo v ključnih elementih obnovili, vendar smo se pri poznejši primerjavi obračali na primarni vir in ne na obnove.
6. *Obravnavanje pravljič*: Pravljič smo nato analizirali na treh ravneh, pri čemer se nismo trudili, da bi analizirali čisto vse podrobnosti, marveč zgolj izstopajoče, zanimive in relevantne vidike pri posamezni pravljici. V nasprotnem primeru bi raziskava postala preobsežna.
  - a. Izpisovanje in primerjava pomembnejših vsebinskih prvin, v glavnem na ravni motivov, saj je v pravljičah teme težko zaznati, za simbole bi pa potrebovali specifične teoretske pristope.
  - b. Izpisovanje in primerjava likov ter njihovih značilnosti v primeru posebnosti.
  - c. Opisovanje jezika in sloga uporabljenega v pripovedih.
  - d. Povzetek z ostalimi opombami, vključno z uvrstitvijo pripovedi med pravljice ali drugam.

4 OBRAVNAVA PRAVLJIC

4.1 Bolni zdravega nosi

4.1.1 Zapis pripovedi

To je pravlica, domača pravlica pravzapraf, sicer je ponarodela.

Nekoč je bila lisica pa vuk. Vuk je bija stari, kumej je že hoda, lačen, neje moga nikak, kak bi si do hrane priša, ker je že bija cele, cele boge, invalidne. Te pa sreča lisico, ona pa ga vpraša: »Boter vuk! Boter vuk! Ka je stoboj, ke si tak boge?« »Lačen sen, stari sen, nebrem si zej več nič vlovite.«. Je rekla lisica: »Veš kej, jaz pa ven, ki majo koline, če češ lahko greš kre mene pa ma lepo šla na koline pa ma se vrede najela.« Prave vuk: »Dobro, te pa mo ša kre tebe.« Prideta unidva do hiše, ovi se veselijo notre, že klobase kašnate delajo, jejo. Lisica pravi: »Veš ke boter vuk, ze pa ma midva tak naredla. Ti idi f štalo pa se eno ofco zakole pa se najej, jaz pa mo šla notre f hišo pa mo jih malo zamotla.«. In resen pride lisica notre v hišo, ove lisico zaglednejo.

Prave lisica: »F štale mate tata! Ite v štale mate tata!« En cejt jo gledijo, ja nič, letijo fsi vün, fse so püstle pa šli vün. Lisica pa notre za mizo, se naje, napoka fsega, ka je bilo dobrot. Bogeja vuka pa vüne z vilame, grablame, fse kaj so prijeli, tučejo, niti je ne meja cejta (ke je že) ofce zaklate, so že bili nad jin. Komej je revež ves potrt vujša pa si na enen štoro seda pa si odehava. Lisica pa notre se najela, te pa kak so kašnate klobase delale (veš, ke so kašnate klobase ...) je hitro notre glavo porinala v tisto kašo, pa leti vün za vukon. Pride do tistega štoro, kak je vuk tan cele boge seda.

Je reka: »Tak, zej so me stukle, fse man potrto, kon sn lačen, ze pa še dale nebrem. Je rekla lisica: »Glej, kej še so z menoj naredle, taka me možgani grejo vün, tak so me bile.« (ke je mela puno kaše krvave gor po glavi, ne) Te pa je rekla: »Grema napre, grema, če ma ki ke nejšla za jeste.« En cejt greta, naenkrat pa lisica začne, ne ji je blo za peš ite pa je začela: »Boter vuk, mene tak noge bolijo, nebrem več nikam, nikam nebrem več, nesi me.« Te pa je reka vuk: »Te pa če si tak boga, te pa mo te pač nesa, zlezi mi gor na hrbet.« Te pa je zlezla gor na hrbet pa si je pela: »Bolni zdravega nosi! Bolni zdravega nosi!« Vuk pa je že tak bija boge pa take pa spotučene, nite je ne študera, ka si ona poje, ka bolne zdravega nose.

Prideta do ene vejke mlake, tam pa zagledneta kak je bila puna luna, ne, pa zagledneta luno, sred tiste mlake je bila luna. Ze pa je vuk je že dvojno vida od lakote, ne, pa je rekla lisica: »Boter vuk, poglej, kejke sir je tu notre v vode, če boš ti toto vodo, malo vode spij pa boš priša do sira.« Boge vuk je začaja vodo pite, boj je pija, dale je Luna šla, tak dolgo ka mu je želodec poča. (Pripovedovalec 1, osebna komunikacija, n. d.)

Obnova: Do starega volka pride lisica in volk se ji potoži, da je lačen. Lisica ga povabi s seboj krasti meso na koline. Pravi mu, naj gre v hlev in si ubije ovco, ona pa bo medtem zamotila ljudi. Ko volk odide v hlev, gre lisica do ljudi in ga zatoži. Ljudje ga pretepejo, medtem pa se lisica masti z mesom, ki so ga pustili v hiši. Volk se privleče do štoro, kjer ga najde lisica in se začne pretvarjati, da so jo pretepli. Čez čas se odpravita naprej in lisica kmalu začne tožiti, da ne more več naprej. Volk si jo dene na hrbet. Prideta do luže in lisica volka naplahta, da je Lunin odsev v vodi sir. Volk začne piti vodo. Kmalu mu zaradi tega počí želodec.

4.1.2 Obnova klasične različice

Lisica je slišala, da bo ohcet v vasi in se odpravila tja. Na poti je srečala volka, ki ga je povabila s seboj. Rekla mu je, naj gre v štalo zaklat ovco, ona pa bo stražila. Ko je odšel v štalo, je stala pod oknom in opozorila svate. Ti so hitro tekli v štalo, kjer so videli volka, ki je klal ovco. Močno so ga pretepli. Medtem se je lisica lotila najboljših dobrot. Preden je šla, si je na glavo naložila mast. Odšla je v gozd in srečala volka. Ta je začel tožiti, da je ves polomljen. Lisica se je pretvarjala, da so njo tudi pretepli. Ko sta šla dalje si jo je volk dal na rame, ker se mu je zasmilila. Lisica pa si je začela peti: "Boln ta zdravga nese!". (Štefan, 2011, str. 24)

4.1.3 Vsebinska obravnava

Tabela 2: Vsebinska obravnava *Bolni zdravega nosi*.

Pripovedovana različica	Klasična različica	Opombe
lačen volk med iskanjem hrane sreča lisico	lisica sreča volka	
lisica povpraša volka, zakaj je tako ubog in ji pojasni	×	
lisica ga povabi zraven, ker ve za neke koline, volk se strinja	ohcet namesto kolin	v pripovedovani različici motiv ohceta zamenjan s kolinami; neznano zakaj, krajevni običaj?
prideta do hiše, delajo kašnate klobase	×	
lisica volka pošlje, da si zakolje ovco, ona bo pazila	✓	
lisica ljudem v hiši pove, da je volk v štali	lisica je pod oknom in ljudem pove, da je volk v štali	kraj dogajanja: v pripovedovani različici se lisica pokaže ljudem, v klasični je skrita
lisica se naje	✓	
volka pretepejo z vilami, grabljami, ne uspe ubiti ovce	volka pretepejo z vilami in s tistim, kar je bilo pri roki, ko davi ovco	
volk komaj pobegne	×	v izvorni pravljici ni zapisano, kako pobegne
lisica glavo potisne v kašo za kašnate klobase	na glavo si naloži mast	
lisica se pridruži volku in se zlaže, da je "krvava rana" na njeni glavi nastala, ker so tudi njo pretepli	✓	laž, iznajdljivost
hodita naprej, lisica se naredi ubogo, volk jo mora nositi	✓	v pripovedovani jo takoj nese, v klasični jo sprva zavrne, nato se mu zasmili, jo nese
lisica si poje "Bolni zdravega nosi!"	✓	v klasični različici se tukaj zgodba konča
najdeta mlako z odsevom lune	×	
lisica volka naplahta, da je odsev sir, naj spije vodo, počí mu želodec	×	

4.1.4 Liki

Tabela 3: Primerjava likov v *Bolni zdravega nosi*.

Pripovedovana različica	Klasična različica	Opombe
volk	✓	v pripovedovani različici je volk opisan kot star, komaj hodi, lačen, ubog, "invaliden"; ubogljiv, v klasični ni označen
lisica	✓	

4.1.5 Slog in jezik

Pravljica se začne z značilnim "nekoč", vendar v preprostejši obliki, kot smo je vajeni v večkrat zapisanih in umetnih pravljicah. Zanimivo, da ni namesto tega uporabil narečnega "negda". Pripoved je bila izrazito narečna, kjer je volk postal "vuk", hlev "štala", zraven "kre" itd. Soglasniški sklop nj je prešel v j ("jin"), samostalniški zaimki so "s toboj", "onidva", "jin" itd. Je pa pripovedovalec uporabil besedo "bolni" namesto narečnega "bolene", morda zato, ker ga je zaradi situacije zaneslo v knjižni jezik, ali pa se je tega sčasoma priučil; podobno "vpraša" namesto "pita".

Zanimiva je raba besede boter v zvezi "boter vuk" na način besede "stric volk" za poimenovanje moške osebe. Volka tudi opiše z okrasnim pridevkom "bogi", s čimer pripovedi doda čustveno, vrednostno noto, da zbudi čustva poslušalca. Veliko je mašil, kot je "ne", ki zapolnijo praznino med stavki.

Pripovedovalec je uporabljal tudi premi govor. Najdemo še brezvezje ali asindenton ("vuk je bija stare, kumej je že hoda, lačen"), zaporedno ponavljanje besede ali geminacijo ("je že bija cele, cele stare"). Pri kašnatih klobasah je pripovedovalec poslušalca vprašal, ali ve, kaj so, s čimer je skušal z njim vzpostaviti stik in ohraniti njegovo pozornost; tega v pisni obliki pravljice ne omogočajo. Volk je "dvojno vida", kar je morda poskus dodajanja humorja v pripoved.

4.1.6 Povzetek

Pripoved je živalska pravljica. Edini čudežni elementi v pravljici so govoreče živali, čas in kraj nista določena, liki niso niti poimenovani niti posebej označeni. Je dokaj kratka, z dramatičnim stopnjevanjem in zaključkom. Težko bi bilo v pravljici govoriti o krepostih, o kakšnih moralnih naukih ali boju med dobrim in zlim; lisice so prevarantke, volkovi pa ustrežljivi in neumni, zaradi česar na koncu umrejo ... Zato tudi ni basen. Lahko rečemo, da v skladu s teorijo iz teoretičnega dela o namenu pravljic tudi v tem primeru gre bolj za zabavno štorijo kot pa kakšen didaktični pripomoček.

4.2 Zakaj ima zajec kratki rep

4.2.1 Zapis pripovedi

Pri Skradjakveh so stalno med mele, čebele pa so meli puno meda. Te pa sta bila lisica, zajec pa vuk. Pa so šli k Skradjakven pa so med fkrale. Te pa so ta prek zanesli v našo hišo in tan so rekli, tak, tū mo zej prespali, ke nikoga nega, ne. Vūtro pa si bomo lepo zajterk naredle pa bomo jeli med. Seveda ponoči lisica začne, ke se ji je med zalūšta, ne. Je začela: »Boter vuk! Boter vuk! Mene želodec boli.« »Idi pa si čej skuhej.« Lisica vūn meda jest, ne. Čez en cejt se vleže doj, druguč: »Boter vuk, boter vuk mene druguč želodec boli.« »Sn ti reka, idi pa si čej skuhej!« Una druguč meda jest in to se je odvijalo celo noč.

Vūtro pa ko bi mogli ite te meda jest, pisker je bija prazen. So rekli: »Ja, ke pa te zej, ker je med poja?« Vuk je reka: »Jas sn ga ne.« Lisica takelpatak, una je zvita pa je rekla: »Jas tūde ne.« Zajec je reka: »Jas pa še meje.« Je rekla lisica: »Tak, zej pa mo naredle tak. Šli mo, zej kda de sunce gor prišlo, se mo mi tam na pot doj vlegle, zaspale, keremu de se začēja med z rite cedite, tiste je sigurno med poja.« Ze pa ova dva, lisica jidva je bidila ponoče pa sta zaspala, una pa je ne vūpala zaspate, ke je vedla, ka de se ji med začēja vūn z rite cedite. In seveda, kak se je začēja joj med z rite cedite, je una hitro zajce rit namazala. Čez en cejt pa vuka zbidi. Je rekla: »Poglej zej, kdo je med poja, ne.« Boj se je zajec protiva pa reka: »Jaz ne pa jaz ne«, nič ni pomagalo. Vuk za jim, doj ta prote Drave in kak je zajec skoča v vodo, tak je zadji moment vuk prijeja za rep zajca in mu je odtrga rep. Zajec je vujša in od tistega cejta majo vsi zafci kratke rep. (Pripovedovalec 1, osebna komunikacija, n. d.)

Obnova: Pri Skradjakovih so imeli čebele in med. Nekega dne so zajec, lisica in volk ukradli med. Ponoči so se dogovorili, da ga bodo pojedli za zajtrk. Sredi noči si je lisica zaželela med in rekla volku, da jo boli želodec. Ta ji je predlagal, da si naredi čaj. Šla je ven in jedla med. To se je ponavljalo celo noč. Zjutraj pa so ugotovili, da medu več ni. Volk je bil besen. Kasneje je lisica predlagala, kako najti krivca. Šli so na breg in legli na travo. Tistemu, ki se bo prvemu iz zadnjice pocedil med, ga je pojedel. Ko sta volk in zajec zaspala, se je lisici iz zadnjice začel cediti med. Urno ga je namazala zajcu in zbudila volka. Volk ga je začel loviti, ker pa je bil zajec prehiter je skočil v Dravo. Volk mu je zadnji trenutek odtrgal rep in od takrat imajo zajci kratke repe.

4.2.2 Obnova klasične različice

Volk je prekopaval in z vinikami zasajeval vinograd. Na delo je povabil lisico in zajca. Za nagrado jima je pripravil lonec medu. Lisici se ni ljubilo kopati, zato se je pretvarjala, da mora na botrinjo. Namesto tega je pod grmom jedla med. Ko je to ponovila tretjič, ga je pojedla do konca. Zajec in volk sta spala. Zajcu je hitro z medom namazala gobček in zbudila volka. Volk jima je hotel postreči z medom, ko opazi, da ga je nekdo požrl. Bil je jezen. Lisica pa je zajca zatožila in volk ji je verjel, saj je videl, da ima na gobčku med. Hotel mu je pregrizniti vrat, a je zajec bil prehiter, zato je volku v gobcu ostal samo rep. Od takrat je zajček kratkorepec. (Bolhar, 1981, str. 110)

4.2.3 Vsebinska obravnava

Tabela 4: Vsebinska obravnava *Zakaj ima zajec kratki rep.*

Pripovedovana različica	Klasična različica	Opombe
pri Skradjakovih imajo med, čebele	×	v pripovedovani pravljici je dogajanje umeščeno na točno določeno kmetijo oz. k družini
×	volk dela v vinogradu, k delu povabi lisico in zajca	V klasični različici je kraj dogajanje namesto "pri Skradjakovih" vinograd
volk, zajec, lisica gredo k Skradjakovim krast med	×	
sklenejo prespati v "naši" (pripovedovalčevi?) hiši	×	pripovedovalec je pravljico umestil v svojo okolico
lisica pod pretvezo pitja čaja celo noč hodi jest med	lisica pod pretvezo odhoda na botrinjo (trikrat) hodi jest med	v pripovedovani pravljici ni omenjeno, kolikokrat gre lisica jest med – hodi celo noč
zjutraj najdejo prazen pisker medu	poldne najde volk prazen lonec	
vsi zanikajo, da so pojedli med	×	
lisica predlaga, da bodo videli, kdo je jedel med po tem, komu se bo pocedil iz zadnjice	×	
lisica ne zaspi, med namaže na zajčevo zadnjico	×	
zjutraj lisica volku pokaže na zajčevo zadnjico, češ da je on pojedel med	lisica obtoži zajčka, saj mu je z medom namazala gobček	v klasični različici se to ne zgodi zjutraj, ampak takoj ko volk ugotovi, da je lonec prazen
volk ne verjame zajčevemu zanikanju	✓	
prepodi zajca in mu odgrizne rep; zato ima zajec kratek rep	zajcu hoče raztrgati vrat, preden mu ugrizne rep	v pripovedovani različici ga je hotel le ujeti

4.2.4 Liki

Tabela 5: Primerjava likov v *Zakaj ima zajec kratki rep.*

Pripovedovana različica	Klasična različica	Opombe
lisica	✓	
volk	✓	
zajec	✓	
Skradjakovi	×	

4.2.5 Slog in jezik

Pripovedovalec se je potrudil, da je pravljico, sicer v narečni govorici, naredil zelo slikovito, morda celo bolj, kot smo je vajeni iz zapisanih oblik. Tako kot v pravljici *Bolni zdravega nosi* tudi tukaj volka naslavlja kot "boter vuk". Uporabljen je razgiban premi govor. Zanimiv je izraz, da se je zajec "protivil" za pomen nasprotovati. Opazimo mnogovezja oziroma začenjanje povedi z vezniki, kot je "pa", tako v

smislu "potem" kot namesto prirednega veznika "in". Pojavijo se mašila, npr. "ne". Členek seveda v "in seveda, kak se je začela" da dogodku večjo retorično moč.

Zabavna je zamenjava medu, namazanega po gobčku zajca, s tem, da se mu je med cedil iz zadnjice, kar lahko pripišemo ljudskemu straniščnemu humorju.

4.2.6 Povzetek

Pravljica je živalska pravljica, saj je čudežnost omejena na posebljene živali in na fantastično razlago zajčeve kratkorepnosti. Moralnega nauka prav tako ne moremo najti, lisica je pač prevarantka, volk nepretkan, zajec pa žrtev, tako da ne gre za basen. Poudarek je spet na zabavnosti zgodbe, čeprav je ta po drugi strani precej brutalna in kot zabavno izpostavlja lisičino prevarantstvo; lisica izpade kot zmagovalna junakinja.

4.3 Heidi

4.3.1 Zapis pripovedi

Nan je brala knigo Hejde. To pa je zelo debela kniga, pisatela neven, tisto sn si ne zapumnila. In to smo, če smo bili pridne, te smo za nagrado doble, ka nan je tovarišica brala pravlco. (To smo ne meli tak knjig, kak zej vi mote, to če si gi kako knjigo doba, to smo eden oveme davale pa ka smo to gledale pa brale. To je blo sveto, gnešji den pa tako delajo s knjigame, ka se mene smile). In tiste deklce je blo ime Hejde, da sta ji vmrla ata pa mama. Pa je bila pri ene tete, sestre od mame se mene zdi, da je bilo, v glavnem teta je bila in poten je še tista teta zbolela. Tak da je ona ne vedla, kan bi zej otroka dala.

Teta pa je ne mela družine, da bi kdo lahko zajo poskrba in je mela še samo tota Hejde enega dedka na planine. In potem jo je tista teta mela zelo rada, samo je ne mogla je mete duže pa jo je pelala k tisteme dedke. Tiste dedek pa je bija en velike robaus, neje meja rad ne otrok ne nikoga. Ali diklinca Hejde, ki ji je bilo ime, pa je bila zelo prikupna, pa se je tak dolgo dedeke prikupla, dedek jo je sprava vün nekan nejprvo spat, pa ne notre pa neje praf jeste da pa ne nič. Ali ona sploh z dobro voloj pa lepo besedoj pa s prijaznoste dedeka okuperala, ka jo je dedek vzlüba in tak je una ostala na planine pr dedke. Tak se jas to spumnen. (Pripovedovalec 3, osebna komunikacija, n. d.)

Obnova: Tisti deklci, ki sta ji umrla starša in je živela pri teti, je bilo ime Heidi. Teta jo je imela zelo rada, ampak je zbolela in je ni mogla obdržati. Imela pa je Heidi dedka na planini. Dedek je bil robavs, ni imel rad otrok, ne nikogar. Dedek jo je pustil spatizunaj in ji ni dal prav jesti. Heidi je bila zelo prikupna in ga je s prijaznostjo in lepo besedo osvojila, da jo je vzljubil in je tako lahko ostala na planini.

4.3.2 Obnova klasične različice

Heidi je sirota, za katero skrbi teta Deti. Ko teta dobi novo službo v mestu, odpelje deklco k dedku v gore. Dedek Ōhi nima rad ljudi, ampak se z deklco povežeta in jo vzljubi. Veliko jo nauči, deklca pa se tudi spoprijatelji s pastirjem Petrom, ki živi nižje na gori in njegovo babico. Nekega dne pride po Heidi teta Deti, ki jo odpelje v Frankfurt, da bi se družila in spoprijateljila z bolno Klaro. S Klaro se zelo navežeta, ampak gospodinja Rottenmeier pa jo sovraži. Kasneje jo vzljubi tudi Klarina babica, ki pride na obisk. Heidi hoče nazaj v gore, kar se ji uresniči. Dedek, Peter in Babica se je zelo razveselijo. Ko pride nazaj, dobi novico, da ju bodo obiskali Sessemannovi. Ker so Klaro gore tako navdušile, so ji pustili, da ostane tam še dlje. Vsi so veseli, le Peter ne, saj je ljubosumen nanjo. Zaradi ljubosumja razbije Klarin voziček, kar pa hitro obžaluje. Tako jo nosijo naokrog. Nekega dne pa jo Heidi vzpodbudi, naj proba hoditi, kar se tudi zgodi. Ko se Sessemannovi vrnejo, ne morejo verjeti in so Heidi zelo hvaležni. Obljubijo, da jih bodo na planini še obiskali. (Spyri, 1997)

4.3.3 Vsebinska obravnava

Tabela 6: Vsebinska obravnava *Heidi*.

Pripovedovana različica	Klasična različica	Opombe
oče in mati sta Heidi v preteklosti umrla	Heidi je sirota	
teta zboli	teta gre v Frankfurt v službo	poenostavitev
teta Heidi odpelje k njenemu dedku v planine	✓	
dedek ne mara otrok	dedek ne mara ljudi	

Heidi mora spati "nekje zunaj" in "ne je prav pa nič"	dedek poskrbi za Heidi, ji uredi posteljo in pripravi hrano	
z dobro voljo se Heidi dedku prikupi in ostane pri njem	✓	
		v pripovedovani različici se zgodba tu konča, v klasični pa se še obsežno nadaljuje

4.3.4 Liki

Tabela 7: Primerjava likov v *Heidi*.

Pripovedovana različica	Klasična različica	Opombe
starši (umrli)	oče Tobija, mama Adelheida	
Heidi	✓	
teta	teta Deti	v klasični različici je teta poimenovana, v pripovedi se je ime očitno pozabilo
dedek	✓	
		v klasični različici nastopajo še Klara, Peter, Babica itd.

4.3.5 Slog in jezik

V pripovedi je veliko osebne note, ko pripovedovalec govori o svojem otroštvu in o vlogi ter dostopnosti knjig v tistih časih. S tem vzpostavi osebni odnos do pripovedi in jo kontekstualizira v svoji izkušnji, da jo tudi s tem približa poslušalcu. Zanimivi sta narečni glagolski obliki "zapumnila" in "spumnem" za zapomniti, spomniti se. Poleg narečja opazimo veliko mnogovezij ("ali" za začetek stavkov, kopičenje veznika "in" na začetku), stopnjevanje ("ne otrok ne nikoga"). Heidi je označena kot "diklinca" (dekletce). Pripovedovalec nas spomni, da pripoveduje samo toliko, kolikor se spomni.

4.3.6 Povzetek

Heidi ni pravljica, saj ne vsebuje čudežnih elementov, liki in kraji pa so jasno opredeljeni. Gre za otroški roman znane švicarske avtorice Johanne Spyri z zelo razdelano strukturo in realistično zgodbo. Glede na to, da Heidi ni pravljica, pripovedovalec pa jo je kot tako očitno doživljal ter pripovedoval, lahko rečemo, da gre tukaj za primer folklorizacije sicer umetnega dela, tj. njegov prenos iz umetnega v ljudski kontekst, skratka, obratni postopek od literarizacije omenjene v teoretičnem delu.

Pripovedovalec je zgodbo silno okrnil, kar lahko pripišemo dejstvu, da je roman predolg, da bi si ga lahko zapomnil v celoti; posledično manjkajo ključni motivi, liki.

4.4 Janko in Metka

4.4.1 Zapis pripovedi

Unidva sta lutala nekej po gozdu, ne, sta se sprehajala po gozdu in sta prišla do ene takšne gozdne kočice, pa je ne mela ... namesto opeke je bila čokolada, vglavnen fse je bila s sladkorja. In sta se unidva tan zamotla in jidva je tota, ke je bila ... tan pa je notre stanovala čarovnica, ki jidva je zaprla v eno kletko pa jidva je hranla, samo ke bi se .... namenla ju je pojedite (tak sn jaz tisto pravlico razma pa verjetno tüde tak je, ne) in te pa jidva je hranla pa hranla, te pa ke bi jima prste gledala, kak se redita pa sta ji fsako krat namesto prsta vün pomolila skos tisto uno, skos tisto špranjo süho vejo in tak sta jo nekaj pretentala, ka sta se skoro nič ne zredla. Kak pa sta jo unidva notre f peč porinla, to pa se jaz ne spomnim. (Pripovedovalec 4, osebna komunikacija, n. d.)

Obnova: Janko in Metka sta zašla v gozdu. Prišla sta do kočice iz čokolade in drugega sladkorja, kjer sta ostala kar nekaj časa. Tam je živela čarovnica, ki ju je zaprla v kletko. Hotela ju je požreti, zato ju je obilno hranila. Večkrat je preverila, ali se redita. Iz kletke sta ji morala pomoliti prst. Janko in Metka sta se znašla tako, da sta namesto prsta pomolila suho vejo. Tako sta jo pretentala, da se nista zredila. Kako pa sta se rešila, se ne spomnim.

4.4.2 Obnova klasične različice

Drvar in njegova žena imata dva otroka, Janka in Metko. Družino pesti huda revščina, zato žena predlaga možu, da gredo v gozd in ju tam pustita. Janko in Metka to slišita. Janko se izmuzne iz hiše in nabere kamenje, ki ga naslednje jutro na poti v gozd spuščča iz žepa. Oče in mama ju pustita v gozdu in gresta drvarit. Otroka zaspita in se zbudita, ko je že trda noč. Kamenčki so se začeli lesketati, sledila sta jim in našla očetovo hišo. Žena je bila nad njuno vrnitvijo razočarana, oče pa vesel.

Čez nekaj časa jih začne pestiti še hujša lakota. Žena spet predlaga očetu, da ju peljeta v gozd. Otroka sta slišala pogovor, a Janko ni mogel nabrati kamenja, ker je žena zaklenila hišo. Naslednje jutro dobi vsak svoj košček kruha in gredo v gozd. Janko iz žepa spuščča drobtine kruha. Zgodba se ponovi. Iščeta drobtine, ki bi ju vodile domov, ampak so jih pozobale ptice. Hodila sta noč in dan. Tretje jutro sta zagledala snežno belo ptičko, ki ju peljala do kočice. Koča je bila iz kruha, streha pokrita s štrukeljci in okna iz svetlega sladkorja. Začela sta jo jesti. Nenadoma iz hiše stopi zlobna čarovnica, ki ju je hotela požreti. Janka je zaprla v majhen hlev in Metki naročila, da mu mora dobro kuhati, ker ga bo zredila in pojedla. Vsako jutro je preverjala, ali se je zredil. Ven ji je moral pomoliti prst, ampak ker je slabo videla, ji je vedno pomolil obrano koščico. Tako je čarovnica mislila, da se še ni dovolj zredil. Postala je nestrpna in je naročila Metki, naj zakuri peč. Čarovnica jo je porinila k peči, naj pogleda, ali je prav zakurjeno. Metka je vedela, da jo bo čarovnica porinila v peč in tudi njo pojedla, zato se je znašla. Rekla ji je, da ne ve, kaj naj naredi. V tistem ko ji čarovnica pokaže, jo porine v peč, kjer je klavrno zgorela.

Metka je rešila Janka, v hiši sta si žepe napolnila z biseri in dragimi kamni ter odšla domov. Prišla sta do velike vode, čez katero ju je prepeljala račka. Dolgo sta hodila in našla očetovo hišo. Žena je umrla, oče pa ju je bil neizmerno vesel. Iz žepov sta stresla vso drago kamenje in bisere in skrbi je bilo konec. Veselo so živeli skupaj. (Grimm, 1993, str. 88)

4.4.3 Vsebinska primerjava

Tabela 8: Vsebinska obravnava pravljice *Janko in Metka*.

Pripovedovana različica	Klasična različica	Opombe
X	revna starša se pogovarjata o zapustitvi otrok	pripovedovalec je izpustil obsežen del pravljice, ki je vodil do tega, da sta se Janko in Metka sploh izgubila v gozdu
X	Janko sliši pogovor in namene staršev	
X	starši otroka dvakrat zapustijo v gozdu, enkrat si pomagata tako, da Janko pusti sledi, drugič jima ne uspe	
Janko in Metka tavata po gozdu	✓	
prideta do koče (opeka iz čokolade, cela iz sladkorja)	otroka ptički sledita do hišice (sezidana iz kruha, streha pokrita s štrukeljci, okna iz sladkorja)	v pripovedi enostavnejši opis
v hiši živi čarovnica, ki ju želi požreti	✓	
čarovnica Janka zapre v kletko, Metko prav tako zapre	čarovnica Janka zapre v hlevček in ga pita, Metka mora pomagati kuhati	poenostavitev zgodbe v pripovedi, ni jasno, kako sta lahko čarovnico potisnila v peč, če sta bila oba v kletki
Janko namesto prsta pomoli suho vejo, zato se zdi, da se ne redi	Janko namesto prsta pomoli obrano koščico	Janko je zvit
X	čarovnica izgubi potrpljenje, naroči Metki, da segreje peč	
čarovnico potisneta v peč	Metka se dela, da tega ne zna, ko ji čarovnica pokaže, jo potisne v peč	Metka je prav tako zvita, v tem primeru dobra lastnost
čarovnica zgori	✓	pravljica se v pripovedovani različici tu že konča
X	žepe si napolnita z dragocenostmi in odideta	
X	čez vodo ju ponese račka	težko pojasniti, zakaj ravno račka
X	bisere dasta očetu, srečni konec	

4.4.4 Liki

Tabela 9: Primerjava likov v pravljici *Janko in Metka*.

Pripovedovana različica	Klasična različica	Opombe
X	oče	v pripovedovani različici očeta in matere sploh ni

X	mati	
Janko	✓	v obeh različicah je Janko zvit, prebrisan
Metka	✓	
čarovnica	✓	
X	račka	

4.4.5 Slog in jezik

Uporabljen jezik je narečen, vendar bolj tehničen in direkten. To lahko pripišemo različnim slogom pripovedovanja, ali pa pripovedovalec ni tako dobro poznal pripovedi. Zanimiv je zaimek "unidva" za knjižni onadva, kjer je mesto naglasa premaknjen v desno na samoglasnik i. Prav tako je mesto naglasa premaknjeno pri zaimku "ono". Pripovedovalec je govoril v narečju, vendar je občasno opaziti, da je uporabil knjižni izraz, npr. "spomnim", "pretentala", "stanovala".

4.4.6 Povzetek

Janko in Metka je pravljica s čudežnimi prvinami (čarovnica), nedoločenim krajem in časom dogajanja, neimenovanimi, neindividualiziranimi stranskimi liki in brez jasnega moralnega nauka. Od zapisa bratov Grimm se je v našem primeru precej oddaljila, saj manjkajo številni ključni motivi, od vloge staršev v zgodbi do pravljичno zanimive pojavitve račke, ki ju v pravem trenutku ponese čez vodo.

Opazimo, da je samo jedro zgodbe pravzaprav izredno kruto, od otrokomora, ljudožerstva do sežiga čarovnice. Zgodba vendarle velja za otroško pravljico. Metka z zvijačo uspe ubiti čarovnico, čeprav zvijačnost načeloma ni ravno krepost.

4.5 Martin Krpan

4.5.1 Zapis pripovedi

Ja, nekda je ne blo nič autof pa nič, ne. Te pa so lidje glih tak šmudlale z raznoraznimi stvarmi, ne, eni z vinon, eni s šnopson, eni s soljoj, ne, takak je bija Martin Krpan, ne. Un je bija tan pr morje duma, ze pa je ne smeja un vozite prek v Italijo soli, ne, ne se je smelo. Te pa je meja osleka, pa je te na osleka naloža sol pa je te pela prek, ne. Mislen oslek je. Te pa se je prpela, to je un večkrat dela, ne. Enkrat pa se je prpela te tote cesar, ej koj je bija, mimo, ne. Pa je un misla, ka de zej, ka de zej, ne. Pa je bila voska cesta, ne, ovi so bli kuje pa voz pa kočija, ne. Te pa je reka jas zej nekak toto kobilo moren fkrej sprafte, ka je nedo povozile. Te pa je kobilo pa tisto sol fse fküp prjeja pa jo je dja doj s ceste f travo notre. Pa seveda fsi samo gledijo, ovi cesar gledi, ne, ka te zej. Dobro pol pa te dale mrda s toto soljo, ne ... Te pa je bija na Dunaje, pa je bija neki, ka jas ven, neki hudobneš je bija, neven jas že več, ka je blo. Pa je bija hudobneš pa je fteja mete od cesara hčerko za ženo, ne. Zej pa cesar pa mu ne bi rad da.

Te pa je se cesar zmisla na Martina Krpana, kak je tote močen, ka je kuja zdigna pa neke vreče je meja gor, ne, in je to fse fküp dja doj s ceste. Nekda so ne bile take ceste, kak so zej, nekda je bila taka cesta kak na pole. (Ti ne veš kaka cesta je na pole, bon te enkrat gnala). Te pa so rekli ja, pa je posla un svoje služabnike, nej gre poiše tottega Martina Krpana, ne. Išejo, išejo pa ga te nejdejo, ne. Te pa pravijo, ja, morete ite k cesare, cesar vas nüca, ne. Te pa gre on. Prave, tak pa tak je, tote je hudoben, ne, pa zej če mete mojo hčero za ženo, ne, pa jas mu nebe rad da.

Te pa pravi zej, bi ti nekak to moga narete. Vija ta mela dvoboj, ne, zej pa bi ti moga juga premagate, ne. Kak bi ga zej premaga, ovi ma orožje za tiste cejt, zej ke so mele sulice ej meče, ej ke so mele, ne. Tote revež pa je ne meja nič. Te pa je reka un ... je tan take lepe park bija pa take lepe lipe so rastle, ka so se tote damice šprancerale notre, ne, pod lipoj. Te pa tote Martin Krpan gre pa gleda pa prave, vete kej? Ja bon toto lipo podrja. Te pa so fsi, pa kej si nor, ja pa kak, sej te nemreš ti lipe podrti, če mi tu senco nücamo, ne. Te pa je cesar reka, ti ke nücaš, si vzeme, fse, lahko podereš lipo, lahko fse naredeš.

Te pa je un resen podrja lipo, pa si je nareda vün z lipovega lesa kij. (Veš, ka je kij?). Zake pa lipof les? Zato ke je lipof les mehke. To je bila... un je bija pameten, ne. Te pa sta mela dvoboj. Te pa, seveda, tote je nič drüga ne meja kak toti kij, ove pa meč pa fsega vruga za tiste cejte. Te pa je ove z mečon vudra f kij, ze pa je to mehke les pa je meč notre padna pa ga je ne moga vün dobite. Pa ga je ove zgraba pa ga je premaga, Martin Krpan. S taken pametnen onen ga je premaga, bres ka bi se bila, ej pa ka bi ga štih, ej pa kej, ne. Te pa so ga slavile pa tak pa vrede se pa to.

Te pa so mu rekle, ka lahko zej un ma toto hčero za ženo, ne. Un pa je reka, vete kej, hvala lepa. Je reka, sej je lepa pa bogata je pa pametna. Vete, je reka, pa jas je nebe meja. Je reka, vete kej, vi rejše mene dejte, napište na paper, ka jas lahko s svojoj kobilicoj nosn toto sol, ka, ka mene niše nič več nede moga, ka jas lepo to lahko tovoren sen pa ta, druga pa jas nič ne nücan. Hvala lepa za fse, za nevesto pa za to, vi samo mene toto pogodbo, ej pa kak se je tistokrat reklo, tote paper dejte pa jas nič ne nücan drüga. (Pripovedovalec 2, osebna komunikacija, n.d)

Obnova: Pred davnimi časi je živel Martin Krpan. Ni bilo avtov, ampak so imeli konje. Ljudje so ilegalno preprodajali stvari. Krpan je preprodajal sol, ki jo je vozil v Italijo. Nekega dne pa se je mimo pripeljal cesar. Cesta je bila ozka, cesarjev voz pa širok, zato je zasedel veliko prostora na cesti. Ko se je Krpan moral umakniti, je stopil s kobilice, jo prijel in dal na rob ceste. Cesar je bil začuden nad njegovo močjo. Nekega dne pa je na Dunaj prišel hudobnež, ki se je hotel poročiti s cesarjevo hčerko. Cesar tega ni hotel in je razmišljal, kdo bi ga lahko premagal. Pomislil je na Krpana in ga poiskal. Ko je prišel Krpan

na Dunaj, mu je cesar razložil situacijo, ampak je bil problem v tem, da je ta hudobnež imel dobro orožje, Krpan pa ni imel ničesar. Cesar pa je imel lep park, kjer so se sprehajale ženske. V tem parku je rasla velika lipa, ki jo je Martin Krpan hotel posekati. Vsi so se čudili, cesar pa mu je pustil narediti karkoli, samo hudobneža naj premaga. Krpan je lipo posekal in iz njenega lesa naredil kij. Lipo pa je izbral zato, ker ima mehek les. Nato sta imela dvoboj. Hudobnež je imel meč, Krpan pa samo kij. Z mečem je udaril v kij, ker pa je bil les mehek, se je meč v kij zaril. Premagal ga je, ker je bil tako pameten. Pa so ga vsi slavili in mu je cesar ponudil hčer za ženo. Krpan je zavrnil ponudbo in hotel samo potrdilo, da lahko tovari sol v Italijo, drugega pa ne potrebuje. (Pripovedovalec 2, osebna komunikacija, n. d.)

4.5.2 Obnova klasične različice

V vasici Vrh je v starih časih živel močan in silen mož Krpan. Vozil je od morja angleško sol, kar pa je bilo ostro prepovedano. Pozimi se mu je nasproti na ozki gazi pripeljal cesar Janez. Brž je prijel kobilico in tovor pa jo je prenesel v stran, da je voz ne bi podrl. Cesar ga začne spraševati, kaj nosi v vrečah. Krpan si izmisli, da kresilno gobo in bruse.

Naslednje leto pride na Dunaj Brdavs. Premagal je vse boljše bojavnike cesarja, ki ni vedel, kako ga ustaviti. Kočijaž ga spomni na Krpana, za katerim pošlje kočijo. Sel pride po Krpana in mu reče, naj pride z njim na Dunaj do cesarja. Ko je prišel, mu je cesar za vse ugodil. Povedal mu je, da je njegovo zadnje upanje pred Brdavsom. Naslednjega dne ga je cesar peljal v orožnico. Vse mu je bilo premajhno. Odšel je h kovaču, kjer si je naredil orožje najbolj podobno mesarici. Potreboval pa še je kij. Sredi dvora je posekal najlepšo lipo in ga iz nje naredil. Cesar je bil začuden, cesarica pa besna, ker ji je posekal najlepšo in najljubšo lipo. Orožje pa ni bilo vse, kar je potreboval, manjkal mu je še konj. Vzel naj bi tistega, ki se mu ne bi pustil potegniti čez prag. V cesarjevem hlevu takšnega ni našel, zato je hotel svojo kobilico.

Prišel je dan boja. Brdavs je imel meč in ko sta se podala drug proti drugemu, je Krpan proti Brdavsovemu meču nastavljal kij, v katerega se je meč zaril. Brdavs ni imel več orožja, zato je Krpan skočil s kobilice in mu odsekal glavo. Ljudje so ga častili, cesar pa mu je rekel, da mu podari karkoli hoče, še svojo hčer. Tega ni hotel. Nato pa je prišla v sobo cesarica vsa besna zaradi lipe. Po tem dogodku je Krpan hotel oditi, ampak ga je cesar ustavil. Ker ga je ustavil, mu je Krpan rekel, da želi le list, na katerem piše, da lahko tovari angleško sol. (Levstik, 2007)

4.5.3 Vsebinska primerjava

Tabela 10: Vsebinska obravnava pripovedke *Martin Krpan*.

Pripovedovana različica	Klasična različica	Opombe
predzgodba, da so ljudje takrat tihotapili vino, šnops, ni bilo avtov	×	
Krpan je doma pri morju in čez mejo v Italijo tihotapi sol	ljudje so tovorili angleško sol	v pripovedi ni omenjeno, kje točno je živel, samo, da je sol tovoril preko meje
Krpan ima osla (a v naslednjem primeru je že kobila)	Krpan ima kobilico	
mimo se enkrat pripelje cesar	✓	
Krpan kobilico s soljo vred lastnoročno umakne s poti cesarju, vsi začudeni	✓	

na Dunaju je hudobnež, ki hoče cesarjevo hčerko za ženo	na Dunaj pride Brdavs, ubija vse junake, ki se dvobojujejo z njim	pripovedovalec je pozabil podrobnost, Brdavs se je želel le dvobojevati, ni res, da je želel ženo
cesar se spomni Krpanove moči, pošlje služabnike ponj	kočijaž spomni cesarja na Krpana	
pojasnilo o tem, kakšne ceste so bile nekoč	✓	
najdejo Krpana, cesar predstavi situacijo, prosi ga, naj se dvobojuje s hudobnežem	✓	
✗	Krpanu so pripravili obilno pojedino	
hudobnež ima "sulice ej meče ej ke so mele", Krpan nima orožja	Krpan si sam naredi orožje – mesarico	
blizu raste park z lipami, kjer se sprehajajo dame	cesarski vrt	
Krpan hoče kij iz lesa iz lipe, a te lipe mu nočejo dati, ker da dobro senco	brez vprašanj poseka najlepšo lipo	pripovedovalec je omilil Krpanov robot značaj, ki v klasični različici pride do izraza
cesar mu dovoli, naj naredi, kar hoče	cesar mu nima časa oporekati, je prestrašen, kaj bo rekla cesarica na posekano lipo	podrobnost, da je problematična cesarica, se izgubi v pripovedi
Krpan podre lipo in si naredi kij	✓	
✗	Krpan izbira konja, izbere svojo kobilico	pripovedovalec je podatke o konju izpustil
Krpan hudobneža premaga, čeprav ima slabše orožje, kij in ne meča	✓	
slavijo Krpana	✓	
Krpanu ponudijo hčerko za ženo, a on hvaležno zavrne	✓	
Krpan prosi, da mu namesto tega naj dajo dovoljenje za tovorjenje soli	✓	

4.5.4 Liki

Tabela 11: Primerjava likov v *Martinu Krpanu*.

Pripovedovana različica	Klasična različica	Opombe
Martin Krpan	✓	
cesar	✓ (imenovan kot Janez)	
✗	cesarica	
hudobnež	Brdavs	
✗	kovač	

4.5.5 Slog in jezik

Pripovedovalec pripoved kontekstualizira tako, da opiše običaj tihotapljenja dobrin, da bi poslušalec bolje razumel, zakaj je Krpan to počel. Pojasni tudi, zakaj lipov les za kij in povpraša, če poslušalec vé, kaj je "kij". Pripoveduje slikovito, pripoved tako rekoč poustvarja skozi svojo domišljijo. Uporablja tudi premi govor. Krpan Brdavsa premaga "s taken pametnen onen". Nasploh je veliko značilnih narečnih besed, npr. "šmudlati" za tihotapiti, "damice" so se "šprancerale", zabosti postane "štihati". Opisni deležnik na -l ima končaj -a: "meja", "naloža". Značilno je tudi združevanje besednih vrst, kot so "nedo" za ne bodo, "takak" za tako kot in uporaba veznika "ej" za ali. Opisan je tudi notranji govor likov ("pa je un misla, ka de zej, ka de zej"). Pripovedovalec nenehno prehaja od odvisnega govora v premi govor, da je včasih težko reči, kateri je kateri.

4.5.6 Povzetek

Martin Krpan je pripovedka, saj ne vsebuje posebnih čudežnih elementov. Utemeljena je v stvarnem svetu z domišljijskimi, rahlo neverjetnimi dogodki. Kraj in osebe so določeni ter individualizirani. Krpanova in Brdavsova moč nista nujno nadnaravni. Gre tudi za umetno pripovedko z znanim avtorjem, Franom Levstikom. Kljub dolžini je pripovedovalec pravljico poustvaril karseda natančno z manjšimi odstopanji pri imenih in niansah glede cesaričine lipe.

4.6 O treh sinih

4.6.1 Zapis pripovedi

Oče je že meja tri sine pa so že odrasle fsi, pa so ftele mete svojo doto (je tak?). Oče je meja tri sine te pa so fsi odrasle pa so fsi htele mete svojo doto. In oče se je odloča tak, da nejmlejše ostane doma, dva pa sta rekla, da greta po svete in sta dobila fsak svojo doto – denar. En je doba zlato eden pa dnar (ne, neje tak bilo, nebren se zmisliti, kaj je kere doba, zanimivo je to, kaj je keru doba pa kaj je s tistin nareda). Drüge sin je vrede se obnesa, tretje pa je fse zaprava. Drüge je priša domu, tretjega pa ne bilo pa ga dugo, dugo, dugo ne bilo. Pol pa že ata bija skoro na smrtne postele, te pa se je lublene sin vrna, te pa je bija ata tak vesele, ke je nareda duma gostijo, pa je zakla ofce pa perutnino pa puno fsega in so se fsi veselile. Nejmlejše sin pa je bija ožaljene pa je zamera očetu, ker je bija potle tretje sin več vreden kak on, ki je celo živleje za jega skrbeja. Te pa je reka mu ata na konce: »Drage sin moj, veš, tebe sn meja stalno doma pr sebe, njega pa sn ne vida pa sn misla, ka mo pret hmrja, kak de priša domu. In sn tak srečen, ka še pret kak mo hmrja, ka ga vidin. In zato sn nareda gostijo.« (Pripovedovalec 5, osebna komunikacija, n. d.)

Obnova: Oče je imel tri sinove, ki so odrastli. Vsak izmed njih je želel dobiti svojo doto (denar), zato je oče prvemu in drugemu sinu dal denar, najmlajši pa je ostal doma. Drugi sin je živel lepo življenje in se čez čas vrnil domov, tretji sin pa je vse zapravil in sploh ni prišel domov. Ko je oče že ležal na smrtni postelji, se je vrnil tudi ta sin. Oče je bil tako vesel, da je naročil, da priredijo zabavo in zakoljejo ovce in perutnino. Najmlajši sin je bil zelo užaljen in je očetu zameril, saj je bil njegov najstarejši brat več vreden kot on, ki je zanj skrbel vse življenje. Oče mu je takoj objasn timer, da je bil prepričan, da svojega sina ne bo nikol več videl in je sedaj tako zelo srečen.

4.6.2 Obnova klasične različice

Oče je imel dva sinova. Mlajši je želel polovični delež premoženja. Oče je sinoma razdelil premoženje. Mlajši je šel po svetu, starejši pa je ostal doma. Mlajši je s svojim razuzdanim življenjem vse zapravil, na kar je nastopila v deželi lakota in trpel je pomanjkanje. Spomnil se je, da bi se vrnil k očetu in ga prosil usmiljenja. Ko ga je oče zagledal že na daleč, je naročil svojim služabnikom, naj mu prinesejo prstan, sandale in zakoljejo pitano tele. Jedli so in se veselili. Starejši sin je bil tisti čas na polju. Ko se je vrnil domov in videl, kaj se dogaja, je bil zelo jezen. Ni hotel vstopiti v hišo. Očetu je rekel, da mu že veliko let služi in ga uboga, ampak mu nikoli ni dal niti kozliča, da bi se poveselel s prijatelji. Mlajšemu sinu, ki je zapravil vso premoženje, pa je priredil gostijo. Oče mu je odgovoril, da je on vedno ob njem, mlajši sin pa je bil izgubljen in je spet najden. (Mt 18,12–14)

4.6.3 Vsebinska obravnava

Tabela 12: Vsebinska obravnava *O treh sinih*.

Pripovedovana različica	Klasična različica	Opombe
oče ima tri sine	oče ima dva sina	
starejša sina dobila zlato in denar (?)	mlajši želi polovico premoženja, oče ga razdeli	pripovedovalec ni prepričan, kaj je kateri dobil
najmlajši mora ostati doma	starejši ostane doma	
sina gresta po svetu	mlajši gre po svetu	
drugi sin se dobro obnese, tretji vse zapravi	razuzdan je mlajši sin	
tretji se nazadnje vrne	<i>mlajši</i> sin se vrne	

ko se tretji sin vrne, je oče na smrtni postelji	ko se <i>mlajši</i> sin vrne, je oče še zdrav	
zakol ovc in perutnine	zakol piganega teleta	prišlo do zanimive zamenjave; perutnina in ovce so bile morda v pripovedovalčevem kraju bolj dostopne
najmlajši sin zameri, da je za tretjega oče priredil tako pojedino, čeprav je on za očeta skrbel vse življenje	<i>starejši</i> sin očetu zameri to	
oče pojasni, da je preprosto tako vesel, ker je še pred njegovo smrtjo prišel sin domov	oče odgovori, da je bil starejši ves čas ob njem, mlajši je pa bil izgubljen in najden	

4.6.4 Liki

Tabela 13: Primerjava likov v *O treh sinih*.

Pripovedovana različica	Klasična različica	Opombe
trije sinovi	dva sinova	
oče	✓	

4.6.5 Slog in jezik

Jezik je narečen. Pripovedovalec pove, da se ne more spomniti podrobnosti in poslušalce povpraša, če je določene dele povedal pravilno, kar kaže na družabni vidik pripovedovanja. Vzniki, kot je "pa", se v mnogovezjih kopičijo ("pa je bija ožaljene pa je zamera očete"). Uporablja tudi stopnjevanje ("dugo, dolgo, dolgo ne bilo"). Stavki se pogosto začnejo s "te" za potem. Pri glagolu biti uporablja krajšo osnovo "mo". Zanimiva je zanikana oblika glagola "nebren". Na koncu uporabi še premi govor.

4.6.6 Povzetek

Zgodba o treh sinovih ni pravljica, marveč kvečjemu pripovedka, saj je realistična, z osebnostno opredeljenimi liki, brez čudežnih elementov, ali prilika, ker temelji na biblični priliki o izgubljenem sinu. Veliko težav smo imeli z iskanjem izvirnika te pravljice, saj se pod istim naslovom skrivajo številne variante, ki se razlikujejo v bistvenih elementih. Najbrž so se pri nastanku te pravljice pomešali različni tokovi, od ljudskih pripovedk, pravljic do imenovane svetopisemske prilike.

4.7 Pepelka

4.7.1 Zapis pripovedi

To se prave Pepelka je bila deklica, ki je izgubila mater (če se zej jaz ne motim, je to tak). Oče je prižena mačeho z dvema hudobnima hčerkama. Ona je mogla delate fse gospodinjstvo, one pa so se samo lišpale. Te pa so šle na ples ... one so šle na ples z mačehoj, joj pa so dale za nalogo prebrate proso, ka bi ločla pleve od zrnja, pomagat pa so ji prišle vrabčke pa so tisto hitro prebrale pa si je oblekla eno oblekco ... ki ji je ... ka jaz vem, kdo ji je tisto oblekco nareda, mogoče še mate, ki je že te bila v grobe ... in je ona šla na tiste ples s tisten, s tisten neken princom. Te pa blo plesa konec pa se je ona nekaj fstrašla, ka bi jo razkrinkale tote jene hudobne sestre in je šla pa je tan nege na stopnišče, kak je zgubla tiste čevelček in je odišla domu. Ove so prišle domu in so se zanašale, ka de mogoče priša toti je snubit, te pa je priša s tisten čveljčkom in je ... in so si dale, ker so ble tak hudobne, ke so si še dale prste odrezate, samo da bi tisti čveljček pasa na nugo, ampak je ne pasa, pasa je točno Pepelke in Pepelka se je srečno poročila s totin princom. (Pripovedovalec 4, osebna komunikacija, n. d.)

Obnova: Pepelka je bila deklica, ki ji je umrla mama. Oče se je poročil z drugo žensko, ki je imela dve hčerki. Pepelka je morala delati, medtem ko sta njeni sestri lenarili. Nekega dne so šle mačeha in hčerki na ples. Pepelka pa je morala prebrati pleve od zrnja. Na pomoč so ji priskočili vrabčki in delo je bilo hitro opravljeno. Pepelka si je zelo želela na ples, zato si je oblekla obleko, ki naj bi jo pred časom sešila mama, in odšla na ples. Na plesu je plesala s princem. Po koncu plesa se je zbala, da bi mačeha in sestre izvedele, da je šla na ples, zato je zbežala in izgubila čvelj. Sestri sta izvedeli, da princ išče deklico, ki bi se ji ta čvelj prilegal in v svoji hudobnosti sta si dali odrezati prste. Kljub odrezanim prstom jima čvelj ni bil prav. Na koncu si je Pepelka obula čvelj, ki se ji je prilegal. Poročila se je s princem in srečno sta živela do konca svojih dni.

4.7.2 Obnova klasične različice

Živel je bogat mož, ki mu je umrla žena. Imela sta hčerko. Znova se je poročil in žena je s seboj pripeljala dve hčerki, ki sta bili lepi, ampak sta imeli grdi značaj. Do deklice sta bili nesramni. Ves čas je morala delati v kuhinji in spati na pepelu, zato je bila umazana in so ji govorili Pepelka.

Nekega dne je oče moral na pot in je vprašal hčere, kaj jim naj prinese. Pastorki sta si želeli lepe obleke, bisere in drago kamenje, Pepelka pa prvi prot, ki ga bo oplazil po klobuku. Oče ji je prinesel leskovo mladiko, ki jo je posadila na mamin grob. Na to drevo je vsakič priletela bela ptičica, ki je Pepelki izpolnila vsako željo.

Kralj je priredil tridnevni ples, da bi si kraljevič poiskal nevesto. Tudi Pepelka si je želela, vendar ji mačeha ni pustila. Nato ji je rekla, da mora prebrati skledo leče iz pepela v dveh urah, če ji bo uspelo, bo lahko šla. Pepelka je poklicala ptičice, ki so ji olajšale delo. Nato ji je mačeha v pepel vsula dve skledi leče. Pepelka je spet poklicala ptičice, ki so opravile delo. Mačeha ji kljub temu ni pustila na ples. V tistem je Pepelka šla na mamin grob in ptičo prosila za lepo obleko. Ptiček ji je vrgel zlato in srebrno obleko ter s svilo in srebrom izvezene čveljce. Kraljevič se je vanjo popolnoma zaljubil. Mačeha in sestri je niso prepoznale. Zvečer je zbežala domov. Kraljevič je šel za njo, ona pa je skočila v golobjak in se hitro preoblekla, da je ne bi razkrinkali. Drugi dan se je ples nadaljeval. Tedaj je dobila še lepšo obleko, tako da je na plesu vsem zastal dih. Kraljevič je plesal samo z njo. Zvečer je spet zbežala in on za njo.

Splezala je na hruško in na drugi strani skočila dol. Kraljevič je dal posekati drevo, da bi našel deklico, a je ni bilo. Ples je trajal že tretji dan. Tokrat ji je ptičica dala še razkošnejšo obleko in zlate čveljce. Princ je danes ni hotel izgubiti, zato je stopnice namazal s smolo. Ko je Pepelka

zbežala, se ji je čevlječek prilepil nanjo in je stekla domov bosa. Princ se je odločil, da poišče deklico, ki ji pripada zlati čevljev. Hudobni sestri sta to slišali in prva si je odrezala prste, da ga je lahko obula. Princ to opazi in pride druga, ki si je odrezala peto. Princ zahteva še tretje dekle, Pepelko, ki ji je čevljev prav. Princ in Pepelka se poročita, sestrama pa na poroki zaradi hudobije in hinavščine goloba izključeta oči. (Grimm, 1993, str. 128)

4.7.3 Vsebinska obravnava

Tabela 14: Vsebinska obravnava pravljice *Pepelka*.

Pripovedovana različica	Klasična različica	Opombe
Pepelka je izgubila mater	✓	
oče se poroči z mačeho s hudobnima hčerkama	✓	
X	mačehini hčerki sta lepi, a hudobni do svoje polsestre	pripovedovalec se ne mudi z opisovanjem
X	Pepelki je tako ime zaradi umazanije, ker je spala na pepelu	v pripovedi izpustitev ključnega motiva, ki osmisli Pepelkino ime
Pepelka mora skrbeti za gospodinjstvo, polsestri pa se lišpata	✓	
X	oče gre na pot, vpraša hčerke, kaj hočejo, da prinese, sestri hočeta dragocenosti, Pepelka "prvi prot, ki ga bo oplazil po klobuku", oče ji prinese mladiko, ki jo ona posadi na mamin grob	ta del se v klasični različici zdi že precej umetelen, zato se v ljudski, pripovedovani obliki seveda težko ohrani
X	na to mladiko leta bela ptičica, ki izpolni Pepelki želje	
X	kralj priredi tridnevni ples, da bi si kraljevič poiskal nevesto	
polsestri in mačeha grejo na ples	✓	
Pepelka mora namesto plesa ločiti "pleve od zrnja"	Pepelka lahko gre na ples, če pravočasno loči lečo iz pepela	ločevanje plev od zrnja je bilo verjetno bolj prisotno v okolju pripovedovalca kot pa ločevanje leče in pepela
pri prebiranju ji pomagajo vrabčki	Pepelka pokliče golobičke, grlice in druge ptičke, ki ji pomagajo, a mačeha vsuje novo lečo, spet isto, a ji vseeno ne dovoli na ples	
obleko Pepelki najbrž naredila mati, preden je umrla	zlato obleko in srebrne čevljice Pepelki podari ptiček pri materinem grobu pod leskovim drevesom	
Pepelka gre na ples s princem	na plesu se kraljevič zagleda v Pepelko	

Pepelka se ustraši, da bo razkrinkana in pobegne	sestre Pepelke ne prepoznajo	
med begom Pepelka izgubi čeveljček	Pepelka skoči v golobjak in se hitro preobleče, ko gre kraljevič za njo	
X	drugi dan gre spet na ples, s še lepšo obleko, kraljevič ji spet sledi	pripovedovalec okrajša in poenostavi epizode
X	Pepelka pobegne na hruško, kraljevič da podreti drevo, a je več ni tam	
X	že tretji dan plešeta, zdaj zlati čeveljci, kraljevič stopnice namaže s smolo, čvelj se zalepi, ko Pepelka beži	
sestre pridejo domov in računajo na to, da bo princ prišel snubit	X	
princ pride s čveljčkom, išče lastnico	✓	
sestri si odrežeta prste	ena si odreže prste, ena peto	
čveljček pristaja edino Pepelki	✓	
Pepelka in princ se poročita	✓	
X	sestrama na poroki zaradi hudobije in hinavščine goloba izključeta oči	

4.7.4 Liki

Tabela 15: Primerjava likov v pravljici *Pepelka*.

Pripovedovana različica	Klasična različica	Opombe
Pepelka	✓	
oče	✓	
mačeha	✓	
hudobni sestri	✓	
mati (umrla)	✓	
princ	kraljevič	
vrabčki	golobčka, grlici, ptički	
X	ptiček	

4.7.5 Slog in jezik

Namesto pravljичnega "nekoč" se pripoved začne kar s "to se prave". Pripovedovalec izpostavlja, da pripoveduje, kot se pač spomni. Pripoved je brez posebnega okraševanja, kar najbrž nakazuje na značaj pripovedovalca, ki ga bolj zanimajo sama dejstva — lahko bi pa šlo tudi za pripovedovalčevo prilagajanje poslušalcu ali stvar okoliščin, ki zaradi šolskosti niso naklonjene naravnemu pripovedovanju. Pojavlja se podvojitvev ali geminacija, s katero si je pridobil čas, da se spomni nadaljevanja, npr. "s tistin, s tistin". Namesto ni se uporablja členek ne in vrstni red je drugačen: "je

ne pasa". Uporabil je nekaj izrazito narečnih besed, kot so "pasa" za pristajati, "nugo" za nogo itd. Zanimiv je dodan soglasnik j na koncu besede v orodniku: "z mačehoj".

4.7.6 Povzetek

Pepelka je klasična pravljica, ki jo je najprej zapisal Charles Perrault, potem pa še brata Grimm. Vključuje čudežne elemente, kot so čarobne ptičice in drevesa, ki izpolnjuje želje. Imenovan je samo naslovni lik, ostali pa so tipizirani brez posebnih pojasnil. Živalski liki v tem primeru niso posebljeni, izvajajo pa čudeže. Imamo jasno dramatsko zgradbo in tipični začetek ("živel je") ter konec (srečna poroka).

V pripovedovani različici vidimo, da so se mnogi elementi izgubili ali bili zamenjani s takimi, ki so bili v okolju pripovedovalca morda bolj prisotni (iskanje leče iz pepela z ločevanjem plev od zrnja). Čudežni element pravljice, ko ptiček Pepelki da obleko, je sicer zamenjan z bolj realističnim, da jo je naredila mati.

4.8 Pravljica o Dravi

4.8.1 Zapis pripovedi

To je pravljica o Drave. To je nekda blo, gda še je bila Drava vejka, gda ni blo kanala, gda je fsa, fsa voda tekla tū doj mimo Dravec pa pod Labišon doj. Tū doj pod Labišon je bija en take hujdo vejke tolmun. Kak bi rekla tolmun, zelo globok in v toten tolmane so bile zelo vejke ribe. Tū gore pr Dravce na Periše pa so se lidje kopale, haloške, ne. Deca pa starše, v nedelo je blo fse v Drave, ne. Te pa v nedelo je blo puno lūde, je blo fse vrede. Pol pa so deca se šli kopat čez tveden.

Nekda pa so te starše ne mele cejta se skos tveden kopate, ne. Pa so se deca šli kopat pa je bila vejka voda. Pa so letele prote Drave, ka bi se šli kopat še, ne. Ze pa so negda punčke mele take oblekce, ka so ble tū f pase nabrane, ne. Te pa so letele pa je bija tak ometek, kak je voda podjela zemlo, pa je ometek visa doj in je otrok tū gor prleta pa je pala v vodo, v Dravo notre. Te pa so začeli fsi blijate deca, ne, ka je v Dravo pala, ka bi jo rešle pa so letele, ne. Ze pa kak je una notre pala, na srečo je pala naravnost, ne, naravnost doj.

Te pa so jo tote jenke, ka je mela, so jo gor držale, ne. Voda se je ... se je zrak nareda pa jo je gor držalo, ne. Ze pa so se fsi bale, gda de prišla dojta na tote ovinek pod Labiša, ne, ka je tan končano, ka je tan nemogoče preživete, ne, ker so bili ogromne valove pa globina, ne. In je dole bija tak notre kak en tolmun narete, ne, ka je voda letela okrog. In tan je te punčka ... veš, ka se je drla pa jokala pa ove pa fse je to tako blo. In taka sreča je bila, ka so ble ogromne ribe notre f tote globočine, ne. In je baje ena riba prišla pod jo, pod ritko te al pod ke, jas neven, in jo je gor zdržala pa jo je pomagala porinte. Ka je prišla na, na... vun, vun z vode. Fsi so vidle ribo, gobec ribje, kej jo je gor drža. (Pripovedovalec 2, osebna komunikacija, n. d.)

Obnova: To je bilo nekda, ko je bila Drava še visoka, ko še ni bilo kanala in je vsa voda tekla tja dol mimo Dravcev in pod Labišom, kjer je bil zelo velik tolmun in v njem velike ribe. V Dravcih pa so se haloški ljudje kopali na Perišu. V nedeljo je bilo veliko ljudi in je bilo vse v redu. Otroci so se kopali tudi med tednom, starši pa niso imeli časa. Pa so se otroci šli kopat, ko je bila visoka voda, in so tekli k Dravi. Nekda so imele punčke take oblekice, da so bile v pasu nabrane. Tekli so prek izpodjede. Deklica je priletela nanjo in padla v Dravo. A na srečo je padla naravnost v vodo. Obleka, ki jo je imela, jo je držala gor, ker se je spodaj ujel zrak. Sedaj pa so se vsi bali, da ko bo prišla na ovinek do Labiša, je konec, ker tam ne more preživeti zaradi valov in globine. Spodaj pa je bil kot en tolmun, kjer se je voda vrtela. Punčka je jokala, ampak je imela tako srečo. V vodi so bile velike ribe in je ena prišla, jo dvignila in porinila iz vode. Vsi so videli ribo in njen gobec.

4.8.2 Obnova klasične različice

V knjigi *Slovenske narodne pripovedke* (1981) smo našli pravljico z istim naslovom, ampak je vsebina povsem drugačna.

4.8.3 Vsebinska obravnava

Tabela 16: Vsebinska obravnava *Pravljice o Dravi*.

Pripovedovana različica	Opombe
opis Drave nekoč, Labiš, Periše	Labiš je najbrž primer ledinskega imena, gre za rokav reke Drave, prav tako Periše
velike ribe v Dravi	vloga rib za življenje ljudi ob Dravi
ljudje se kopajo v Dravi	
punčka pade v vodo zaradi izpodjede	

otroci kričijo na pomoč	
riba pomaga rešiti punčko	najbrž se je deklica pač rešila, ljudska domišljija pa je v rešitev vpeljala ribe

4.8.4 Liki

Tabela 17: Primerjava likov v *Pravljici o Dravi*.

Pripovedovana različica	Opombe
otroci	
deklica	
riba	

4.8.5 Slog in jezik

Pripoved je narečna. Vključuje anafore ali ponavljanja začetnih besed, npr. "gda še je bila, [...] gda ni blo kanala", okrasne pridevke "zelo". Besedni red je obrnjen "gobec ribje". Uporablja dialektizme "blijati" za kričati, "jenka" za krilo, "ometek" za izpodjedo. Ljudi je označila z "lūdi" in "lidje", naglašeni samoglasnik u je izgovorjen z glasom ü in i. Pogost začetek stavkov je "pa" oziroma "te pa", včasih "ze" namesto zdaj. Združila je prislova tja in dol v "dojta". Uporabljala je veznik "ka" namesto da. Značilno je vrinjanje soglasnika j: "hujdo", "tjeden".

4.8.6 Povzetek

Pravljica o Dravi je bližje pripovedki kot pravljici. Ne vključuje posebnih čudežnih prvin, razen pomoči živali, ki pa niso poudarjeno poosebljene. Kraj je umeščen v resnični svet, čas pa v resnično zgodovino. Liki niso niti poimenovani niti označeni. Pripovedka ima nekakšno preprosto dramatsko zgradbo, ki pa spominja bolj na nizanje povesti. Najverjetneje gre tukaj za edinstveno pripovedko podravskega območja, vendar kaj več o njej nismo mogli izvedeti.

4.9 Snegulčica

4.9.1 Zapis pripovedi

Kraljica, ki je rodila lepo hčerko (ne, hčerko, kak to ... ja, hčerko, ja), ki je mama ji umrla in je oče se opet žena in dobla hudobno mačeho. Ta mačeha je bila tak hudobna, da je ftela se je rešte in je naročila lovce, da nej jo pelje v šumo in jo tan nej ubije in prnese njeno srce. Deklica se mu je zasmilila in je rejše ubil eno žival in prnesel mačeha od ene živala srce. In potem je mačeha spet šla se pogledala v zrcalo in je pitala zrcalo: »Povej me ... Zrcalce zrcalce, povej mi na stene, katera v dežele najlepša je tej.« Zrcalce je odgovorilo: »Najlepša v dežele je tej Snegulčica, kera živi daleč stran v gozdu daleč stran.« (Kak je zej ona prišla do palčkof, ne ven zej tū. Aja, tak je bilo, ja.)

Potem pa je Snegulčica bla žalostna in je tavalala po gozdu pa prišla do koč, ki je živelo (kejko palčkof, seden, ne) seden palčkof. Palčke so jo lepo sprejele, so ji nudle topel dom in se je mela lepo. Potle pa se je mačeha v staro babico oblekla pa je je ne poznala, te pa ji je dala jabuko, odrezala pul jabuke, tiste zastruplene. Te pa je Snegulčica to pojela pa zaspala. Te pa so prišle palčke pa so jo nejšli f šume in so jo odnesli f hišo. Tan je Snegulčica dugo dugo spala. Nekega dneva pa je priša princ na konju in je zagledna to prelepo Snegulčico, kak spi. Pa jo je poljuba in Snegulčica se je prebudila in je bil srečen konec in sta srečno živela skup do konca dni. (Pripovedovalec 5, osebna komunikacija, n. d.)

Obnova: Zgodba govori o deklici, ki ji je umrla mama. Njen oče se je ponovno poročil in Snegulčica je dobila mačeho. Mačeha je deklico tako sovražila, da je lovcu ukazala, naj jo pelje v gozd, jo tam ubije in ji prinese njeno srce. Lovcu se je deklica zasmilila, zato je v gozdu ubil neko žival ter kraljici odnesel živalsko srce. Snegulčica je sama tavalala po gozdu, dokler ni prišla do hiške, v kateri je živelo sedem palčkov. Palčki so zanjo skrbeli in jo varovali. Čez nekaj časa, ko se je kraljica zopet pogledala v ogledalo in dejala: »Zrcalce, zrcalce na steni povej, katera najlepša v dežele je tej?« Zrcalce je odgovorilo, da je najlepša Snegulčica, ki živi nekje daleč v gozdu. Ker je mačeho to razjezilo, se je oblekla v staro babico in odšla do Snegulčice. Snegulčici je ponudila zastrupljeno jabolko. Snegulčica je po zaužitem jabolku zaspala. Ko so se palčki vrnili z dela, so jo našli sredi gozda. Vsi so bili zelo zaskrbljeni, vse dokler ni nekega dne s konjem mimo prijezdil princ. Poljubil je Snegulčico, ta se je zbudila in se kasneje s princem tudi poročila.

4.9.2 Obnova klasične različice

Nekoč je živela kraljica, ki se ji je rodila prelepa hčerka. Bila je bela kot sneg, rdeča kot kri in črnolasa kot ebenovina. Poimenovali so jo Snegulčica. Kraljica je umrla. Oče se je poročil z drugo žensko. Mačeha je Snegulčico sovražila, saj je bila lepša kakor ona. Zaradi sovraštva je lovcu ukazala, naj pelje Snegulčico globoko v gozd, jo tam ubije in ji za dokaz prinese njena pljuča in jetra. Lovec je ubogal ter otroka peljal globoko v gozd. Deklica se mu je zasmilila, zato je lovec ubil mimoidočega srnjaka, mu izrezal pljuča in jetra ter jih odnesel mačehi. Snegulčici je naročil, naj zbeži globoko v gozd. Tam je našla majhno koč. V njej so živeli palčki, ki so jo vzeli k sebi in zanjo skrbeli. Ko so odšli na delo, je Snegulčica gospodinjala.

Nekega dne je mačeha spet vprašala zrcalce: »Zrcalce, zrcalce na steni povej, po svetu poglej in povej, katera najlepša v deželi je tej?« Zrcalce ji je odgovorilo, da je najlepša Snegulčica, ki živi daleč v gozdu. Mačeho je to razjezilo, zato se je oblekla v staro branjevko in odšla v gozd k Snegulčici. Prišla je do hiše in jo nagovorila. Snegulčica jo je spustila v hišico. Starka ji je prodala pas in ji ga ovila tako hitro in močno, da je bila ob sapo ter padla kot mrtva.

Ko so se palčki vrnili, so našli Sneguljčico in pas prerezali. Sneguljčica je oživila. Palčki so ji ukazali, naj bo previdnejša, saj je to zagotovo bila mačeha. Ko je mačeha ponovno vprašala ogledalo, ali je najlepša ona, ji je odgovorilo, da je najlepša Sneguljčica. Bila je zelo jezna, zato se je oblečena v branjevko znova odpravila v gozd. Sneguljčico ji je uspelo spet pretentati. Tokrat ji je počesala lase s strupenim glavnikom in Sneguljčica je v trenutku zaspala. Ko so prišli palčki, so v njenih laseh našli glavnik in ga odstranili, tako da se je spet zbudila.

Ko je mačeha izvedela, da je Sneguljčica še vedno živa, je začarala jabolko in se oblečena v kmetico spet odpravila v gozd. Sneguljčici je ponudila jabolko. V dokaz, da ni strupeno, ga je prerezala in zeleno stran pojedla. Strupena je bila le rdeča stran jabolka, ki ga je dala Sneguljčici. Ko ga je zaužila, se je spet zgrudila. Palčki je nikakor niso mogli prebuditi. Jokali so tri dni. Naredili so stekleno krsto, jo položili vanjo in jo postavili vrh gore. V gozdu pa se je izgubil kraljevič. Občudoval je Sneguljčico in jo želel odnesti. Palčki so mu dovolili. Ko so njegovi služabniki nesli krsto, so se spotaknili in Sneguljčici je iz grla padel strupeni grižljaj. Oživila je in se poročila s princem. Na poroko so povabili tudi hudobno mačeho. Ko je zagledala, da je mlada nevesta v resnici Sneguljčica, je kriknila od groze. Za kazen je morala plesati v razbeljenih čevljih tako dolgo, dokler ni umrla. (Grimm, 1993, str. 270)

4.9.3 Vsebinska obravnava

Tabela 18: Vsebinska obravnava pravljice *Sneguljčica*.

Pripovedovana različica	Klasična različica	Opombe
kraljica rodi lepo hčerko	hčerka je podrobneje opisana ("bela kot sneg" itd.)	pripovedovalec je izpustil ključen del o izvoru Sneguljčičinega imena
oče se oženi s hudobno mačeho	mačehina hudobnost je pojasnjena z ljubosumjem zaradi lepote Sneguljčice	klasična različica skuša dati vzročne povezave med zlobo mačeha, v pripovedovani se ta niansa izgubi
mačeha pokliče lovca, da bi Sneguljčico odpeljal v gozd in jo ubil	✓	
Sneguljčica se lovcu zasmili, za dokaz mačehi nese srce neke živali	ta žival je določena kot srnjak, izreže mu pljuča in jetra	zanimivo vprašanje, zakaj pljuča in jetra
✗	Sneguljčici naroči, naj zbeži v gozd	
mačeha sprašuje ogledalo, kdo je najlepši, pove pa ji, da je še vedno Sneguljčica, ki je očitno še živa	mačeha ogledalo sprašuje kasneje, po tem ko Sneguljčica najde palčke	
Sneguljčica tava po gozdu in najde sedem palčkov	Sneguljčica najde majhno koč, kjer živijo palčki	
palčki jo sprejmejo, vsi se imajo lepo	palčki so je veseli, ostane lahko pri njih v zameno, da jim bo gospodinjala	
✗	čarovnica se obleče v branjevko in Sneguljčici proda pas in ji ga zaveže tako trdno, da pade v nezavest	pripovedovalec izpusti kup bolj umetelnih motivov, kar smo opazili že v drugih primerih,

		najbrž ker si jih je teže zapomniti
X	palčki najdejo Sneguljčico in jo rešijo, oživi	
X	mačehi ogledalo spet odgovori, da je najlepša Sneguljčica	
X	mačeha kot branjevka zopet gre do Sneguljčice in jo s strupenim glavnikom uspava	le zakaj z glavnikom?
X	palčki rešijo Sneguljčico in mačeha od ogledala spet izve, da ni najlepša	
mačeha se obleče v staro babico	mačeha se obleče v kmetico	sprememba podrobnosti
Sneguljčico zastrupi z jabolkom, da zaspi	mačeha jabolko, prereže in poje zeleno polovico, češ da ni strupena, Sneguljčici da rdečo, strupeno stran, zaspi kot mrtva	opustitev podrobnosti
najdejo jo palčki in jo nesejo v hišo	naredijo ji stekleno krsto, jo položijo vanjo in postavijo vrh gore	
X	v gozdu se izgubi kraljevič	
nekoč mimo pride princ in spečo Sneguljčico poljubi, da oživi	kraljevič si domov hoče nesti krsto s spečo Sneguljčica, ko pri prenosu služabniki padejo, ji iz grla pade strupen grizljaj in oživi	
X	na poroko povabita mačeho, ki najprej ne ve, h komu gre, ko vidi, krikne od groze	
X	mačeha mora plesati v razbeljenih čevljih, dokler ne umre	
Sneguljčica in princ srečno živita do konca svojih dni	✓	

4.9.4 Liki

Tabela 19: Primerjava likov v pravljici *Sneguljčica*.

Pripovedovana različica	Klasična različica	Opombe
mati	kraljica	
Sneguljčica	✓	
kralj	✓	
mačeha	✓	
lovec	✓	
palčki	✓	
princ	kraljevič	

4.9.5 Slog in jezik

Pripovedovalec se sprašuje, ali je pravilno sklanjal "hči". Uporabljen je premi govor. Pripovedovalec tudi na glas razmišlja o tem, ali se pravilno spomni podrobnosti pravljice, npr. koliko palčkov je bilo. Uporablja mnogovezje ali polisindeton (kopičenje veznika "in"), s katerim stopnjuje dogajanje. Govori v narečju, čeprav je občasno opaziti preskoke med knjižnimi izrazi in dialektizmi, npr. enkrat reče "šuma" spet drugič "gozd" ali pa »pelje« namesto narečnega »pela«. S podvojitvijo besed "dugo dolgo" izrazi trajanje dogodka. Uporabi značilni prislov markovskega narečja "potle" za knjižni potem in "kejko" za koliko.

4.9.6 Povzetek

Sneguljčica je klasična pravljica, ki smo jo tu slišali v poenostavljeni ljudski različici. V njej so čudežna bitja, kot so palčki, in predmeti, kot so čarobni glavniki. Čas in kraj nista določena, liki pa enoznačni, tj. ljubosumna mačeha, lepa princesa, plemeniti kraljevič. Poimenovana je samo naslovna junakinja. Tukaj je boj med dobrim in zlim očitnejši, saj je odnos med zlobno mačeho in dobrimi palčki itd. očitno. Rahla razlika je v tem, da je mačehina zlobnost pojasnjena, češ da je ljubosumna. Podobno pa je lovec bolj nevtralen, saj po eni strani služi zlobni mačehi, po drugi pa se Sneguljčice usmili. Razberemo lahko kar izrazit dramatski lok z več stopnjevanji in srečnim koncem. Vzgojni vidik je vprašljiv, celo problematičen: Sneguljčica je zmeraj samo žrtev svojih okoliščin in samostojno pravzaprav ne naredi nič koristnega. Rešiti jo morajo zmeraj drugi liki, ponavadi moški, naj gre za palčke ali princa.

Pripovedovalec pravljico nekoliko okrne, saj ne omeni prvih poskusov mačeha, da bi umorila Sneguljčico. Na ta način se pravljico poenostavi, da si jo je lažje zapomniti.

5 RAZPRAVA

V raziskovalni nalogi smo zbrali dvanajst pravljic, ki se pripovedujejo med starejšimi prebivalci kraja Markovci. Izmed teh smo jih izbrali devet in jih podrobneje literarno obravnavali. Kjer je to bilo možno, smo jih primerjali s klasičnimi različicami.

Ugotovili smo, da prebivalci Markovcev poznajo raznorodne pravljice, tako domače, narodne kot tudi tuje, npr. pravljice, ki sta jih zapisovala brata Grimm. Izkazalo se je, da pojem pravljica razumejo širše, saj so se na seznamu znašle tudi zgodbe, ki jih ne moremo uvrstiti med pravljice, in zgodbe, ki so umetne. Tako sta se ob ljudski pravljici *Bolni zdravega nosi* in *Pepelki* znašla tudi *Heidi* in *Lukec in njegov škorec*. Če je postopek prenosa ljudske pravljice v knjižno obliko imenovan *literarizacija*, je tu očitno obraten postopek, ki bi ga lahko imenovali *folklorizacija*.

Odkrili smo tudi edinstveno pripovedko, ki jo je pripovedovalec naslovil kot *Pravljico o Dravi*, v obstoječih zbirkah pa je v podobni obliki nismo našli. Prav tako je pravljica, sicer bližja priliki, *O treh sinovih* očitno nekakšna zmes biblične prilike o izgubljenem sinu in raznih ljudskih pravljic na to temo.

V vsebini pravljic so bile med pripovedmi in klasičnimi različicami opazne razlike, saj je prihajalo do izpustitev motivov, tematskih sklopov in likov. Najbolj izrazito je bilo to pri daljših pripovedih, ki si jih je težje zapomniti, npr. *Heidi*, boljše pa je bilo spominjanje krajših pravljic. Včasih je prišlo do vsebinskih zamenjav, ko npr. "ohcet" postane "koline", kar lahko pripišemo temu, da so pripovedovalci skozi rodove pravljice predrugačili skozi osebno in krajevno izkušnjo. Tudi pri pravljicah, kot je *Sneguljčica*, pride do poenostavitve manj pomembnih epizod, kar je najbrž naredilo pripoved lažje zapomnljivo. Včasih so izpostavili, da se podrobnosti ne spomnijo, npr. ime Brdavsa v *Martinu Krpanu*.

Ponekod so pripovedovalci posebej poudarili osebni vidik tako, da so pravljico kontekstualizirali, kako so jo spoznali in kaj jim je njena vsebina pomenila, na primer pri *Heidi*.

V načinu pripovedovanja smo opazili, da so od pripovedovalca do pripovedovalca precejšnje razlike. Nekaterim je doživeto, slikovito pripovedovanje bližje kot drugim, ki so jih bolj tehnično povzeli. Pripovedovalci so se posluževali različnih retoričnih sredstev, največ mnogovezij in premege govora. Sorazmerno skopa ali enostavna je bila uporaba okrasnih pridevkov, saj pripovedovalci niso prav veliko krasili povedi. Pripovedovalci so večkrat nagovorili poslušalce, da bi z njimi vzpostavili osebni stik in jim podali manjkajoče kontekstualne podatke, ali se z njimi celo posvetovali o pripovedi.

Čeprav smo to iz zapisov zaradi varovanja osebnih podatkov izpustili, smo na posnetkih slišali tudi, da se je skupina ljudi posvetovala o podrobnostih pripovedi. Predstavljamo si lahko, da je tako potekalo pripovedovanje v starih časih, s čimer so se v skupnosti tvorile pripovedi.

Pripovedovalci so v glavnem govorili v markovskem narečju in uporabljali besede ali slovnične zgradbe značilne zanj. Mestoma se je zgodilo, da so se nevede ali nehote avtokorigirali v knjižno govoro, k čemur so morda prispevale okoliščine zaradi snemanja in šolskega namena. V nekaterih posnetih, a neobravnavanih pravljicah, npr. v *Rdeči kapici*, ki je zato nismo podrobneje obravnavali, je prišlo do pretirane knjižne govornice, ko si je pripovedovalec pripoved zapisal in jo knjižno odrecital.

6 ZAKLJUČEK

Odkrili smo, da so pravljice, starejše in mlajše, ljudske in umetne ter take, ki sploh niso pravljice, med Markovčani še kako žive in da skozi čas pridobijo samosvojo, skozi pripovedovalčevo izkušnjo in okolje preoblikovano podobo. V raziskovalni nalogi smo te pripovedi v njihovi edinstveni markovski različici zapisali in jih s tem pomagali ohraniti. Hkrati pa smo se naučili, kaj pravljice sploh so, kako jih prepoznamo, kako se pripovedujejo, predvsem pa, kako se skozi čas in okolje spreminjajo.

Nadaljnje raziskave bi lahko zbrale še večje število pravljic med še bolj raznolikimi prebivalci Markovcev ali širše. Primerjavo z izvirniki bi lahko opravili še podrobneje. Raziskali bi lahko tudi odnos med pripovedovalčevim značajem in življenjskim ozadjem ter njegovim načinom pripovedovanja. Tako bi pojasnili, zakaj so nekateri pripovedovalci pripovedovali bolj slikovito, drugi manj. Nadalje bi lahko še natančneje analizirali slog in jezik pripovedovanja, da bi v njem našli kakšna pravila ali razbrali dodatne narečne značilnosti.

Sklenemo lahko, da pravljice niso samo "odpadna šara". Tako teoretična kot praktična spoznanja so nam pokazala, da so živa, zanimiva tvorba, ki ljudem veliko pomeni, naj bodo mladi ali stari, in je prepojena z mnogimi spomini in izkustvi. Še pomembnejše: ugotovili smo, da ljudsko pripovedovanje ni samo uspavalno sredstvo, marveč razgibana in samosvoja veččina. Če nam pravljice povedo veliko o človeku, kot smo ugotovili v teoretičnem delu, nam ljudsko pripovedovanje teh pravljic pove prav toliko o ljudeh.

7 VIRI IN LITERATURA

- Bettelheim, B. (2014). *Rabe čudežnega: O pomenu pravljic*. Ljubljana: Studia humanitatis.
- Blažič, M. M. (2014). *Skriti pomeni pravljic: Od svilne do jantarne poti*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
- Bolhar, A. (ur.). (1981). *Slovenske narodne pripovedke* (9. izd.). Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Čretnik, B. (2010). *Pravljica kot pomoč pri oblikovanju vrednot*. Univerza v Mariboru, Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani, Teološka fakulteta, Maribor, Ljubljana.
- Divjak, Z. Z. (2002). *Brez pravljice ni otroštva*. Krško: GORA s.p.
- Goljevšček, A. (1991). *Pravljice, kaj ste?* Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Grimm, J. in W. (1993). *Grimmove pravljice: Prva knjiga zbranih pravljic* (P. Kovač, prev.). Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Haramija, D. (2012). Tipologija pravljic na Slovenskem. *Otrok in knjiga*, 39(83), 12.
- Haramija, D. (ur.). (2015). *Modrost pravljичne školjke: Izbor svetovnih pravljic* (1. izd.). Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Kandrič, I. (2002). *Literarna teorija: Zbir literarne teorije za višje razrede osnovne šole*. Ljubljana: Millenium založništvo, d. o. o.
- Kočar, T. (18. april 2019). Katere teme v pravljicah so pravzaprav sporne? Pridobljeno 12. marec 2020, od RTVSlo MMC website: <https://www.rtvlo.si/kolumne/tomo-kocar/katere-teme-v-pravljicah-so-pravzaprav-sporne/481188>
- Kos, J. (2001). *Literarna teorija*. Ljubljana: DZS.
- Kos, J., in Dolinar, K. (ur.). (1977). *Literarni leksikon*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- Kropej, M. (1995). *Pravljica in stvarnost: Odsev stvarnosti v slovenskih ljudskih pravljicah in povedkah ob primerih iz Štrekljeve zapuščine*. Ljubljana: Znanstvenoraziskovalni center SAZU.
- Levstik, F. (2007). *Martin Krpan* (1. izd.). Ljubljana: Prešernova družba.
- Spyri, J. (1997). *Heidi*. Ljubljana: Karantanija.
- Štefan, A. (ur.). (2011). *Za devetimi gorami: Slovenske ljudske pravljice* (1. izd.). Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Unuk, J. (ur.). (2002). *Slovenske pravljice*. Ljubljana: Nova revija.
- Uršič, N. (2013). *Pripovedovanje pri uri pravljic*. Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta, Ljubljana.
- Vajda, K. (2016). *Primerjava tipičnih izbranih slovenskih in španskih ljudskih pravljic*. Univerza v Mariboru, Filozofska fakulteta, Maribor.
- Zorko, Z. (2009). *Narečjeslovne razprave o koroških, štajerskih in panonskih*. Maribor: Mednarodna založba Oddelka za slovanske jezike in književnosti.

8 PRILOGE

8.1 Anketni vprašalnik

Smo učenci 9. razreda OŠ Markovci. Raziskujemo pravljice markovskega izročila in pri tem potrebujemo pomoč. Zanima nas vaše poznavanje pravljic iz otroštva, zato smo pripravili spodnji vprašalnik. Osebno ime v raziskovalni nalogi ne bo objavljeno.

Hvala za sodelovanje.

Jaka, Maša, Maj

OBKROŽITE IN DOPOLNITE

Ime in priimek: _____

Spol: M   Ž   Starost: _____

Kraj rojstva: _____

Kraj bivanja: _____

Kraj izobraževanja: _____

Katero najvišjo stopnjo izobrazbe ste dosegli?

- a) osnovna izobrazba
- b) srednja izobrazba
- c) višja izobrazba
- d) dodiplomska izobrazba
- e) drugo: _____

Katere pravljice poznate (vsaj 5)?

- _____
- _____
- _____
- _____
- _____

Kateri pravljici najbolj poznate?

_____

Kako ste izvedeli za to pravljico?

_____